

Mattilsynets faglige beredskapsplan for kontroll med utbrudd av infeksjøs lakseanemi (ILA)

OPPDATERT MED HENVISNINGER TIL NYTT
DYREHELSEREGELVERK (AHL)

GODKJENT 10.07.2026

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	3
1.1	Formål med beredskapsplan for forebygging og bekjempelse av infeksiøs lakseanemi (ILA)	3
1.2	Relevant norsk regelverk.....	4
1.3	Definisjoner og forkortelser	5
1.4	Denne beredskapsplanen skal brukes ved alle ILA-tilfeller i Norge	5
1.4.1	Vedtak fra Mattilsynet.....	5
2	INFORMASJON OM PLIKT TIL Å VARSLE MATTILSYNET	6
3	VARSLINGSRUTINER I MATTILSYNET	6
3.1	Når skal det varsles videre.....	6
3.2	Mattilsynets administrative beredskapsplan - ABP - krisehåndtering	7
3.2.1	Skandinavia.....	8
3.2.2	EU/ESA og Verdens dyrehelseorganisasjon – WOA (OIE).....	8
4	MISTANKE OM ILA I AKVAKULTURANLEGG	8
4.1	Mistanke om ILA.....	8
4.2	Grunn til mistanke om ILA.....	9
4.3	Når det ikke er grunn til mistanke om ILA.....	10
4.4	Oppfølging ved mistanke om ILA.....	11
4.5	Publisering av nettmelding og deretter på BarentsWatch.....	11
4.6	Pålegging av restriksjoner ved mistanke / grunn til mistanke om ILA	11
4.6.1	Båndlegging av anlegg	11
4.6.2	Tømming av båndlagt anlegg og unntak fra forbud mot flytting av fisk	13
4.6.3	Unntak fra forbud mot avl, reproduksjon og flytting av rogn fra stamfiskanlegg med mistanke om ILA eller når ILA-diagnose er blitt stilt på en enkelt fisk	13
4.6.4	Tilleggsrestriksjoner ved mistanke om ILA	14
4.6.5	Båndlegging av kontakthanlegg til anlegg med ILA-mistanke	15
4.6.6	Om innlemming av båndlagte kontakthanlegg i en vernesone.....	16
4.7	Nettmelding ved ILA-mistanke og informasjon til berørte aktører.....	16
4.8	Epidemiologisk kartlegging.....	16
4.9	Forberedelse til opprettelse av restriksjonssone	17
4.10	Tilsyn og prøveuttak ved mistanke om ILA	17
4.10.1	Tilsyn i anlegg med mistanke	17
4.10.2	Tilsyn i kontakthanlegg.....	18
4.11	Mistanken avkrefte.....	18

4.11.1	Kriterier for å avkrefte mistanke	18
4.11.2	Kriterier for å oppheve båndleggingen av kontakthanlegg	18
4.11.3	Nettmelding ved opphevet båndlegging av primæranlegget med ILA-mistanke	19
5	HÅNTERING NÅR MATTILSYNET HAR STILT ILA-DIAGNOSE	19
5.1	Offisiell ILA-diagnose	19
5.2	Pålegging av restriksjoner på anlegg med ILA-diagnose og varsel om tømning	20
5.2.1	Båndlegging av anlegg med ILA-diagnose	20
5.2.2	Restriksjonssone	20
5.2.3	Forhåndsvarsel om tømning av anlegg med ILA-diagnose innen en tidsfrist	20
5.3	Vedtak om tømning innen en tidsfrist ved ILA-diagnose	23
5.3.1	Om vedtaket	23
5.3.2	BarentsWatch	23
5.3.3	Tømning av anlegg i vernesone med mistanke om ILA (påvist ILAV HPRdel)	24
5.3.4	Særskilt om destruksjon eller fjerning av fisk i stamfiskanlegg	24
5.3.5	Særskilt om destruksjon eller fjerning av fisk i settefiskanlegg	25
5.3.6	Særskilt om anlegg med godkjent utryddelsesprogram eller fristatus for ILA	25
5.4	Tilsyn i anlegg med ILA-diagnose	25
5.5	Håndtering av biprodukter fra fisk i anlegg med ILA	26
5.5.1	I akvakulturanlegget	26
5.5.2	I slakteri eller tilvirkingsanlegg	26
5.6	Annet avfall	26
5.7	Brakklegging av anlegg med ILA-diagnose og mistanke om ILA	26
6	RESTRIKSJONSSONER	26
6.1	Forskrift om restriksjonssone	26
6.2	Utstrekning av vernesonen	28
6.3	Utstrekning av overvåkingssonen	28
6.4	Landbaserte anlegg med laksefisk som ikke inkluderes i restriksjonssoner	29
6.5	Særskilte tiltak for landanlegg som inngår i restriksjonssoner	29
6.5.1	ILA-utbrudd på landanlegg eller på sjøanlegg med kort avstand til landanlegg	29
6.5.2	Utbrudd av ILA på sjøanlegg og hva det betyr for landanlegg i nærheten	29
6.5.3	Utbrudd av ILA på landanlegg	29
6.6	Anlegg med ikke-mottakelige arter for ILA	30
6.7	Endring av restriksjonssoneforskrift etter at forskriften er fastsatt	30
6.8	Vernesonen - smittebegrensende tiltak og helsebesøk	31
6.9	Renhold, desinfeksjon og brakklegging av anlegg og utstyr i vernesonen	31

6.10	Tiltak overfor annen virksomhet i vernesonen og virksomheter som har kontakt med anlegg i vernesonen	32
6.11	Tiltak som gjelder laksefisk i overvåkingssonen	32
6.12	Transport innenfor og ut av restriksjonssoner	33
6.13	Flytting og transport av fôr og biprodukter fra anlegg i vernesonen	33
6.14	Krav til slakteri som slakter eller tilvirker fisk fra restriksjonssone	34
6.15	Krav til notvask og tilsyn med notvaskerier	35
6.16	Opphevelse av vernesonen og omgjøring til ny overvåkingssone	35
6.17	Opphevelse av restriksjonssoneforskriften	35
7	ENDRINGSLOGG	36
8	VEDLEGG 1 - Kriterier for videre produksjon, krav til overvåking og avbruddskriterier	37
9	VEDLEGG 2 - Diagnosekriterier for offisiell bekreftelse av ILA-diagnose	39
10	VEDLEGG 3 - Prøvetakingshierarkiet ved uttak av ILA-prøver	43
11	VEDLEGG 4	50
11.10	Pakking og forsendelse av prøver	50
11.11	Utstyr for prøvetaking	50
12	VEDLEGG 5 - Mal for restriksjonssoneforskrift	52

1 INNLEDNING

1.1 Formål med beredskapsplan for forebygging og bekjempelse av infeksjøs lakseanemi (ILA)

Beredskapsplanen gjelder ved mistanke om ILA og når det er stilt ILA-diagnose ved et anlegg, både innenfor og utenfor ILA-frie områder.

Målgruppe for ILA-planen er Mattilsynets personell som på ulike måter og nivåer er involvert i arbeidet med bekjempelse av ILA. De deler av planen som tilsier handling fra Mattilsynet er å oppfatte som en instruks til tilsynsdivisjon akvakultur (TDA) og hovedkontor (HK), og skal også gjelde for personell som utfører oppdrag for Mattilsynet i denne sammenhengen. For helhetens skyld gis det også informasjon om enkelte krav satt i forskrifter som retter seg mot ansvarlige på et akvakulturanlegg og akvakulturanleggets fiskehelsetjeneste.

Beredskapsplan for ILA er tilgjengelig for andre interesserte via Mattilsynets nettsider.

Nytt dyrehelseregelverk trådte i kraft i Norge i april 2022. Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) besluttet 19. april 2022 at det skal innføres et utryddelsesprogram for ILA i henhold til bestemmelsene i nytt dyrehelseregelverk, se dyrehelseforskriften og forordning (EU) 2016/429 art. 9 nr. 1 c). NFD besluttet samtidig at Norge ikke skal søke ESA om godkjenning av utryddelsesprogrammet for å oppnå dyrehelsegarantier for ILA ved forflytninger av fisk og produkter.

Hovedmålet med utryddelsesprogrammet er å redusere den årlige forekomsten av sykdommen til at færre enn 1% av de aktive lokalitetene med laksefisk i Norge får påvist ILA. Beredskapsplanen utgjør en sentral del av utryddelsesprogram for ILA.

Målsettingen skal oppnås bl.a. ved bekjempelse av ILA i tråd med kravene slik de kommer frem i forordning (EU) 2016/429 og forordning (EU) 2020/689. Samtidig skal insentiver for forbedrede biosikkerhetstiltak etableres. Forbedret ILA-overvåking skal iverksettes.

Denne beredskapsplanen skal gi konkret og målrettet informasjon om tiltak ved mistanke om og påvisning av ILA (ILA-diagnose). Planen inneholder i tillegg ulike vedlegg relatert til ILA, bl.a. mal for restriksjonssoneforskrift som benyttes ved stadfestet ILA-diagnose. Mal til nettmelding om ILA-mistanke eller ILA-diagnose, finnes i beredskapssystemet MatCIM.

1.2 Relevant norsk regelverk

Lover:

[Lov 19.12.2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet \(matloven\)](#)

[Lov 15.06.2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell \(dyrehelsepersonelloven\)](#)

Forskrifter om overvåking, melding og bekjempelse:

- [Forskrift 06.04.2022 nr. 631 om dyrehelse \(dyrehelseforskriften\)](#), som også gjennomfører
 - [forordning \(EU\)2016/429 \(dyrehelseforordningen - overordnet forordning om dyrehelse\)](#)
 - [forordning \(EU\) 2018/1882 \(kategoriseringsforordning - listeføring av sykdommer, mottagelige arter og mulige vektorarter\)](#)
- [Forskrift 06.04.2022 nr. 632 som utfyller dyrehelseforskriften med bestemmelser om melding, rapportering, overvåking, utryddelsesprogram og sykdomsfri status for bestemte dyresykdommer \(dyrehelseovervåkningsforskriften\)](#), som også gjennomfører
 - [forordning \(EU\) 2020/689 \(risikobaserte helsebesøk, overvåking og bekjempelse av C-sykdommer\)](#)
 - [forordning \(EU\) 2020/2002 \(internasjonal melding\)](#)
- [Forskrift 06.04.2022 nr. 634 som utfyller dyrehelseforskriften med bestemmelser om forebygging og bekjempelse av smittsomme dyresykdommer \(dyresykdomsbekjempelsesforskriften\)](#) (inkludert bestemmelser om vaksine), som også gjennomfører
 - [forordning \(EU\) 2020/687 \(kun art. 110 og 111 er relevant, gjelder ved fristatus\)](#)
- [Forskrift 05.04.2022 nr.624 om utfyllende bestemmelser til dyrehelseforskriften med krav til biosikkerhet ved godkjenning av akvakulturanlegg og forflytninger av akvatiske dyr mv. \(akvabiosikkerhetsforskriften\)](#), som også gjennomfører
 - [Forordning \(EU\) 2020/691 \(krav ved godkjenning av sanitetsslakterier i art. 11\)](#)
- [Forskrift 20. februar 1997 nr. 192 om desinfeksjon av inntaksvann til og avløpsvann fra akvakulturrelatert virksomhet \(forskrift om desinfeksjon av vann, akvakultur\)](#)
- [Forskrift 17. juni 2008 nr. 821 om godkjenning og bruk av desinfeksjonsmidler i akvakulturanlegg og transportenheter \(forskrift om desinfeksjonsmidler, akvakulturanlegg\)](#)

Forskrift om biprodukter:

- [Forskrift 14. september 2016 nr. 1064 om animalske biprodukter som ikke er beregnet på konsum \(animaliebiproduktforskriften\)](#)
 - [Forordning \(EU\) 1069/2009](#)
 - [Forordning \(EU\) 142/2011](#)

1.3 Definisjoner og forkortelser

Restriksjonssone: Et avgrenset geografisk område rundt lokalitet med ILA-diagnose, som regel bestående av vernesone og overvåkingssone, opprettet som ledd i forebygging, bekjempelse og begrensning av ILA, hvor det gjelder særskilte tiltak, forbud eller påbud.

Ord og uttrykk som benyttes i planen skal forstås slik de er definert i forordning (EU) 2016/429, forordning (EU) 2020/689, forordning (EU) 2020/990 og forordning (EU) 2020/691.

- Nasjonalt referanselaboratorium (NRL) er Veterinærinstituttet
- Hovedkontoret seksjon fiskehelse og fiskevelferd: HK
- Tilsynsdivisjon akvakultur: TDA

1.4 Denne beredskapsplanen skal brukes ved alle ILA-tilfeller i Norge

ILA er en listeført sykdom, listet som kategori C-sykdom. Se art. 9 i forordning (EU) 2016/429 og vedlegg til forordning (EU) 2018/1882. I dyrehelseovervåkningsforskriften finnes liste over eventuelle områder i Norge som til enhver tid har status som sykdomsfri eller som har godkjent utryddelsesprogram for C-sykdommer for akvatiske dyr, inkludert ILA.

Tiltakene som beskrives i planen er i hovedsak de samme enten området har fristatus for ILA eller om området er underlagt utryddelsesprogram. Dersom det gjøres unntak fra dette prinsippet, vil ulik håndtering avhengig av eventuell fristatus / godkjent utryddelsesprogram gå tydelig fram av det enkelte punktet.

1.4.1 Vedtak fra Mattilsynet

Vedtak fra Mattilsynet skal være nødvendige, forholdsmessige og hensiktsmessige for å oppnå formålet med å forebygge, begrense og bekjempe ILA.

Vedtak skal bygge på grundige risikovurderinger, der risiko defineres som produktet av sannsynlighet og konsekvens.

Er det liten sannsynlighet for spredning av sykdom og ulempen er stor for enkeltaktøren som får vedtak rettet mot seg, vil vedtaket kunne være uforholdsmessig. På den andre siden kan konsekvensen av eventuell smittespredning være så stor at det er behov for tiltak selv om sannsynligheten for spredning er liten.

1.4.2 Næringsaktørenes beredskapsplan og biosikkerhetsplan

Alle anlegg skal ha oppdatert biosikkerhetsplan og beredskapsplan for å sikre oppdrettsdrift med best mulig biosikkerhet og med egnede tiltak i beredskapssituasjoner. Behandlingsfartøy skal også ha biosikkerhetsplan. Ifølge regelverket er det visse minimumskrav til innholdet og at planene til enhver

tid skal være oppdatert. Aktørene avgjør selv utformingen av planene. Anlegg som ligger i det samme brakkleggingsområdet kan også ha behov for områdespesifikke biosikkerhetsplaner.

Hva som helt konkret dekkes av områdevis planer, aktørens biosikkerhetsplan og hva som omhandles i beredskapsplanen vil kunne variere litt mellom oppdrettsselskap. Derfor nevnes gjerne biosikkerhetsplan og beredskapsplan samtidig.

2 INFORMASJON OM PLIKT TIL Å VARSLE MATTILSYNET

Varsling/melding kan komme fra enhver som finner grunn til mistanke om listeført sykdom. Se varslingsveileder: [Slik varsler du Mattilsynet ved smittsom sykdom og velferdshendelser på akvatiske dyr | Mattilsynet](#)

Mistanke om ILA skal umiddelbart varsles via Altinn, på skjemaet «Varsling av velferdshendelse og smittsom sykdom».

Vedlegg, som inneholder opplysninger om grunnen til mistanken, legges inn i Altinn. All informasjon fra analyselaboratorium skal videreformidles til Mattilsynet. Det gjelder opplysningene fra laboratoriet i varslingspost til oppdretter og analyserapport dersom den er klar. Hvis ikke, skal analyserapporten ettersendes via tilsynsdivisjon akvakultur og hovedkontoret sine varslingspostkasser. Hovedkontoret har behov for et best mulig faglig grunnlag for vurdering av om innholdet i varselet oppfyller kriteriene for mistanke om ILA. Det er også krav om at analyselaboratoriet varsler Mattilsynet.

Varslingsinformasjonen i Altinn sendes automatisk videre til Elements. Derfra genereres det e-post om varslingspostkassen. Varsel mottas via varslingspostkassene til tilsynsdivisjon akvakultur og til hovedkontoret:

- TDA sin varslingspostkasse: varsling.akvakultur@mattilsynet.no
- Hovedkontorets varslingspostkasse: hendelse@mattilsynet.no

Fra Elements sendes det et autogenerated svar til oppdrettsvirksomheten om mottatt varsel, båndlegging og publisering.

3 VARSLINGSRUTINER I MATTILSYNET

3.1 Når skal det varsles videre

Intern varslingsrutine foregår i linjen. Det nivået i Mattilsynet som mottar det første varselet om mistanke, er ansvarlig for å melde fra til de øvrige ledd, både oppover og nedover i organisasjonen og internt i tilsynsdivisjon akva.

Hovedkontoret er ansvarlig for å kvalitetssikre varselet.

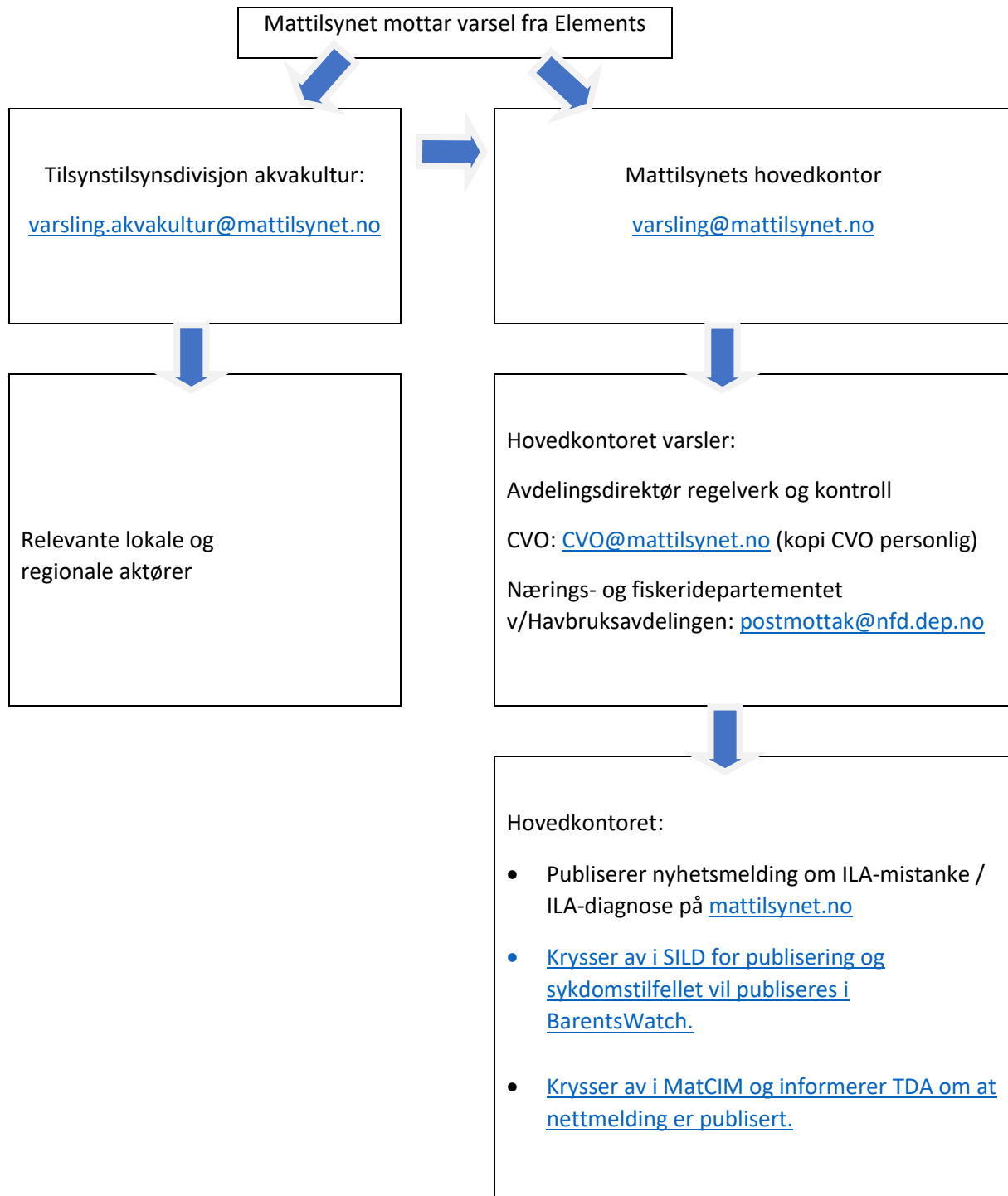
Ved første varsel om et ILA-tilfelle skal HK via e-post fra MatCIM varsle videre til:

- avdelingsdirektør i AROK
- Chief Veterinary Officer (CVO@mattilsynet.no, med kopi til CVO personlig)
- Nærings- og fiskeridepartementet v/Havbruksavdelingen (postmottak@nfd.dep.no).

Deretter skal hovedkontoret publisere nettmelding og informere TDA ved å sende e-post med link til nettmeldingen til varslingspostkassen, varsling.akvakultur@mattilsynet.no. Det opplyses samtidig om at tilfellet har blitt oppdatert i SILD og MatCim.

For videre kommunikasjon med hovedkontoret bruker TDA e-postadressen dl.ila.beredskap.hk@mattilsynet.no.

Varslingsflyt:

3.2 Mattilsynets administrative beredskapsplan - ABP - krisehåndtering

Det vil normalt ikke være nødvendig å sette forsterket linje / stab ved ILA-utbrudd. Ved overhyppighet av utbrudd innenfor kortere tidsrom i et område kan imidlertid et slikt behov oppstå.

Mattilsynet er en beredskapsorganisasjon. Administrativ beredskapsplan (ABP) gir en oversikt over hvordan Mattilsynet organiserer arbeidet med uønskede hendelser. I Mattilsynets ABP er det beskrevet etablering av aksjonsledelse for håndtering av kriser og rutiner for varsling av uønskede hendelser. Rutiner som følger av beredskapsplan for ILA, vil gå foran generelle rutinebeskrivelser i ABP i tilfelle motstrid.

3.2.1 Skandinavia

Basert på en uformell avtale varsler Chief Veterinary Officer (CVO) de andre skandinaviske landenes CVO.

3.2.2 EU/ESA og Verdens dyrehelseorganisasjon – WOAH (OIE)

Det er etablert en felles, digital portal for å melde og rapportere listeført sykdom til EU og WOAH. Dette bidrar til rettidig og effektiv melding og rapportering fra Mattilsynets hovedkontor. Dataene blir lagt i EUs database ADIS og WOAHS database WAHIS. Begge disse har åpne websider med rapporter og kartfunksjoner.

- Utenfor friområder er C-sykdommer og endemisk forekommende WOAH-listede sykdommer rapporteringspliktige i halvårsrapporter.
- Dersom C-sykdom eller WOAH-listeført sykdom oppdages innenfor friområder, skal stadfestet diagnose meldes innen 24 timer. Sekundærutbrudd av ILA innenfor områder med sykdomsfri status skal varsles seinest første virkedag i kommende uke.

For å sikre tilstrekkelige opplysninger til ADIS/WAHIS om ILA-utbrudd innenfor ILA-frie områder, skal TDA umiddelbart når diagnose er stilt, registrere følgende opplysninger under tiltaket for «Hendelsesinformasjon» i MatCIM:

- antall fisk i akvakulturanlegget når mistanken oppstod
- antall dødfisk fra tidspunktet mistanke oppstod
- antall destruerte fisk fra tidspunktet mistanke oppstod
- antall slaktet fisk fra tidspunktet mistanke oppstod
- antall avlivet fisk fra tidspunktet mistanke oppstod
- informasjon om tidspunkt for planlagt tømning av akvakulturanlegget og ev. rengjøring/desinfeksjon

4 MISTANKE OM ILA I AKVAKULTURANLEGG

Nedenfor omtales to grader av mistanke. Det ene er mistanke om ILA basert på kriterier i dyrehelseregulverket, som vi har felles med EU. Slik mistanke medfører båndlegging og publisering i nettmelding og på BarentsWatch. Det andre er *grunn til mistanke*, i samsvar med matloven, som medfører båndlegging, men ikke publisering av mistanken.

4.1 Mistanke om ILA

Etter dyrehelseovervåkningsforskriften, forordning (EU) 2020/689, artikkel 9, nr.1 bokstav a) eller b, vil forekomst av minst ett av følgende kriterier utløse en offisiell mistanke om ILA som igjen skal føre til båndlegging og publisering:

- a) Kliniske tegn, makropatologiske eller histopatologiske funn som er forenlig med infeksjon med ILA, eller
- b) Påvisning av ILA-virus ved hjelp av RT-qPCR etterfulgt av konvensjonell PCR og sekvensering av HE-genet (i samsvar med detaljerte metoder i EURL-manualen), immunhistokjemi (IHK) eller virusdyrking, eller
- c) det er fastslått en epidemiologisk forbindelse med et bekreftet tilfelle.

Kriteriet under bokstav b) er oppfylt og skal varsles dersom ILA-virus er påvist og sekvensering viser at viruset er en HPR-deletert variant.

Det er også mistanke om listeført sykdom når resultatene av en diagnostisk metode, indikerer at sykdommen sannsynligvis forekommer, jf. Dyrehelseovervåkingsforskriften artikkel 9.

Kriteriet under bokstav b) er derfor også oppfylt når det foreligger resultat av en PCR-test som påviser ILAV i kombinasjon med en negativ ILAV HPR0-påvisning. Siden spesifikke HPR0-tester kan ha ulik følsomhet, må en slik indirekte metode med Ct-verdi over 30 tolkes forsiktig. Det kan da være en risiko for en falsk negativ prøve. I tilfeller med en indirekte positiv ILA-test (dvs. negativ HPR0-test) skal Mattilsynet ikke vente med å båndlegge anlegget til resultatet av sekvenseringen med påvisning av HPRdel foreligger.

Ved mistanke om ILA båndlegger TDA anlegget. Når hovedkontoret har konkludert med at kriteriene under a) eller b) er oppfylt, skal mistanken offentliggjøres i nettmelding og publiseres i BarentsWatch. Ved mistanke knyttet til epidemiologisk forbindelse, jf. punkt c), må det vurderes om grunnlaget for mistanken er tilstrekkelig for publisering.

Hvis sekvenseringen viser at det ikke er HPR-deletert virus, skal båndleggingen på grunn av mistanke omgående oppheves og nettmeldingen om tilfellet oppdateres.

4.2 Grunn til mistanke om ILA

Forarbeidene til matloven § 6 slår fast at det ikke er nødvendig at du selv faktisk har mistanke for at du har plikt til å varsle Mattilsynet. Det er nok at det foreligger opplysninger eller omstendigheter som gir grunn til mistanke. Ved forståelsen av grunn til mistanke skal det legges til grunn hva en burde ha mistanke om på grunnlag av de forhold som gjør seg gjeldende i den enkelte situasjonen (Ot.prp. 100 (2002 – 2003)). Hvorvidt det er grunn til mistanke må vurderes ut fra den foreliggende situasjonen og de forhold man der og da har oversikt over.

Det er lavere terskel for å båndlegge et anlegg enn det er for publisering av mistanke i nettmelding og på BarentsWatch. Følgende tilfeller gir grunn til mistanke om ILA som, utløser båndlegging og videre undersøkelser, men ikke publisering:

1. Grunn til mistanke etter matloven § 6.
2. Mulig epidemiologisk forbindelse med et mistenkt/bekreftet tilfelle (kontakthanlegg).

3. Påvisning av ILA-virus HPRdel i vann- eller miljøprøver, som skal varsles til Mattilsynet, jf. matloven § 6.
4. Når *PCR-test påviser ILAV*, resultatet av spesifikk HPR0-assay er negativt for HPR0 og det er for lite virus til stede for sekvensering.
 - Det kan for eksempel gjelde for tilfeller hvor ILA-virus er avdekket, men Ct-verdien er høy, gjerne over 30. Negativt resultat av spesifikk HPR0-test kan være en indikasjon på HPRdel. Uten sekvensering er det likevel ikke mulig å fastslå om det er HPR0 og/eller HPRdel-variant av ILA-viruset som er til stede.
5. Histologifunn som kan gi grunn til mistanke om ILA.

Ved tilfeller, som nevnes i punkt 1, 2, 3, 4 og 5 skal anlegg båndlegges og det skal følges opp med helsebesøk inkludert prøvetaking. Slike undersøkelser og en videre epidemiologisk kartlegging skal gjennomføres så snart som mulig for å avklare om båndleggingen skal opprettholdes eller oppheves. Oppdretter/oppdretters dyrehelsepersonell skal sikre at all grunn til mistanke om ILA utredes så langt som mulig. Det kan være behov for sammenstilling av funn ved flere laboratorier.

Når gjennomførte undersøkelser og epidemiologisk kartlegging resulterer i at kriteriene for ILA-mistanke er oppfylt, vil båndlegging knyttet til punkt 1, 2, 3, 4 og 5 videreføres og mistanken publiseres.

Dersom det er tvil om kriteriene for mistanke om ILA er oppfylt, skal Mattilsynet søke råd hos Veterinærinstituttet (VI) som nasjonalt referanselaboratorium.

For kontakt med Veterinærinstituttet angående kriterier for ILA-mistanke, ILA-diagnose og prøveuttak m.m.: Fagansvarlig.fiskehelse@vetinst.no

Straks oppdretter er informert fra laboratoriet om funn av ILAV (før det er konkludert med om det er HPR0 eller HPRdel), har oppdretter ansvar for å fryse situasjonen, fisk skal ikke tas inn i anlegget eller flyttes ut av anlegget. Det følger av matloven § 6.

4.3 Når det ikke er grunn til mistanke om ILA

Veterinærinstituttet mottar en del prøver som skal undersøkes for ILA. Dersom Veterinærinstituttet påviser ILAV, blir de(n) positiv(e) prøven(e) oppformert med HPR-spesifikke primere. PCR-produktet/ne blir deretter sekvensert. Sekvensering vil avdekke om det er ILAV HPR0 eller ILAV HPRdel i prøven(e).

I enkelte tilfeller har det ved funn av ILAV vært så lite virus til stede at prøvene ikke lar seg sekvensere. Det betyr at det er usikkert om det er HPR0-varianten av ILAV eller HPRdel i prøven/prøvene. Slike funn utløser imidlertid ikke grunn til mistanke og båndlegging. Veterinærinstituttet bruker ikke HPR0-spesifikke assay slik praksis er ved de utpekte laboratoriene.

I de tilfellene Veterinærinstituttet ikke får sekvensert funn av ILAV, er det behov for at anlegget følges opp med nye prøveuttak inkludert prøver på virusmedium, som sendes til Veterinærinstituttet.

4.4 Oppfølging ved mistanke om ILA

Denne oppfølgingen gjelder alle tilfeller av mistanke der regelverkets kriterier for ILA-mistanke er oppfylt. Etter mottatt melding om mistanke om ILA i et oppdrettsanlegg, fortrinnsvis påfølgende hverdag, skal Mattilsynet gjennomføre en fysisk inspeksjon med egen helseundersøkelse av fisken i anlegget. Ved helsebesøket tas det ut prøver av fisken som skal sendes til Veterinærinstituttet for ev. stadfesting av laboratoriediagnose. Se vedlegg 2 om diagnosekriterier og vedlegg 3 med prøvetakingshierarkiet for mer informasjon om helsebesøk og prøveuttak ved mistanke om ILA. Prøveuttak kan forsinkes av helg og helligdag, men uttaket skal skje senest innen tre dager eller så snart som praktisk mulig etter mottatt varsel eller melding om mistanke. Gjennomføring av inspeksjon skal ikke forsinke vedtak om båndlegging fra Mattilsynet dersom det er klart uten inspeksjon at det foreligger mistanke.

Mattilsynets kontorer, hvor det føres tilsyn med akvakulturanlegg, skal ha en beredskapskoffert pakket og klar for «utrykning» ved mistanke om ILA. Se vedlegg 4 for innhold i koffert.

Dødelighet ved ILA starter ofte beskjedent i en eller få merder. Ved tilsyn skal alle produksjonsenheter inspiseres med henblikk på forekomst av død fisk, svimlere eller fisk med unormal atferd. Hvis det er relevant for det aktuelle anlegget, skal det legges særlig vekt på vannutstrømmingsområdet, der svak fisk har en tendens til å samle seg.

Så snart som mulig skal oppfølging og eventuelt helsebesøk med uttak av relevante prøver gjennomføres også ved anlegg som har epidemiologisk kontakt med anlegg med mistanke og andre tilfeller av grunn til mistanke.

4.5 Publisering av nettmelding og deretter på BarentsWatch

Oppdretter informeres om publisering av sykdomstilfellet. Hovedkontoret publiserer nettmeldingen og krysser deretter av for ILA-mistanke i SILD. Da blir opplysninger om sykdomstilfellet tilgjengelig i åpen API. BarentsWatch publiserer mistanken på kart med en 10 km-ring som synliggjør eksportrestriksjoner (for Australia) for lokalitetene innenfor avstanden på 10 km fra mistankelokaliteten.

4.6 Pålegging av restriksjoner ved mistanke / grunn til mistanke om ILA

4.6.1 Båndlegging av anlegg

Pålegging av restriksjoner gjelder alle tilfeller av ILA-mistanke, både når dyrehelseregelverkets kriterier for ILA-mistanke er oppfylt og ved grunn til mistanke om ILA.

Følgende restriksjoner følger direkte av matloven og dyrehelseovervåkningsforskriften:

- Forbud mot å føre akvakulturdyr inn eller ut av anlegget (jf. matloven § 19 annet ledd og dyrehelseovervåkningsforskriften § 8).
- Forbud mot avl og reproduksjon (jf. dyrehelseovervåkningsforskriften § 9.)

Restriksjonene gjelder umiddelbart fra det tidspunkt det er mistanke eller grunn til mistanke om ILA, uavhengig om anlegget er båndlagt av Mattilsynet. Regelverket forbyr altså driftsansvarlig å flytte fisk

inn eller ut av anlegget (dvs. «frys» av situasjonen på mistanketidspunktet). Mattilsynet skal i tillegg båndlegge anlegget.

Båndleggingsvedtak: Ved mistanke eller grunn til mistanke om sykdom som har vesentlige samfunnsmessige konsekvenser, slik ordlyden er i matloven § 19, skal Mattilsynet fatte vedtak om båndlegging av anlegget. Senere oppfølging kan begrenses til deler av anlegget. Det skal fattes båndleggingsvedtak selv om ovennevnte restriksjoner følger direkte av lovverket og derfor gjelder fra det tidspunktet det er grunn til mistanke. Mattilsynets båndleggingsvedtak gir oppdretter en mulighet til å ivareta sine interesser dersom vedkommende er uenig. Det er TDA som fatter vedtak i første instans om båndlegging ved mistanke om ILA. Oppdretter gis klagerett slik at grunnlaget for mistanken kan bestrides.

Vedtaket om båndlegging skal sendes virksomheten så snart det er klart at det foreligger ILA-mistanke eller grunn til mistanke. I en situasjon med mistanke / grunn til mistanke om ILA, kan akutt fare for smittespredning tilsi at skriftlig forhåndsvarsel unnlates. Båndleggingsvedtaket fattes vanligvis uten forhåndsvarsel. Anlegget skal kontaktes før detaljene i vedtaket fastsettes. Hjemmel for unntak fra forhåndsvarsel er forvaltningsloven § 16 tredje ledd a).

I MATS benyttes valget for vedtak uten forhåndsvarsel. Type vedtak er båndlegging. Sykdomstilfellet registreres som mistanke om sykdom, og det hakes av for at sykdomsmistanken er loggverdig.

Det skal fremgå tydelig av sakstittel, overskrift og konklusjon at det er fattet vedtak om båndlegging av anlegget på bakgrunn av ILA. I konklusjonen skal det klargjøres at båndlegging innebærer forbud mot flytting av fisk i alle livsstadier inn eller ut av anlegget. Det er forbud også mot flytting av annet mulig smitteførende materiale. Det skal fremgå av båndleggingsbrevet at båndleggingsvedtaket automatisk oppheves dersom lokal restriksjonssoneforskrift opprettes. Ellers gjelder båndleggingen frem til den blir opphevet av Mattilsynet. Vedtak om båndlegging skal begrunnes.

Hjemmel:

- Ved mistanke om ILA og grunn til mistanke om ILA hjemles båndleggingsvedtaket i dyrehelseovervåkningsforskriften § 3, jf. forordning (EU) 2020/689 art. 55, jf. matloven §§ 19 og 23.

I MATS må dato i felt for når restriksjonene gjelder fra, fylles ut for å komme videre. Som nevnt gjelder restriksjonene som følger av matlovens § 19 og dyrehelseovervåkningsforskriftens § 8 fra det tidspunkt det er grunn til mistanke, uavhengig av båndleggingsbrev.

I båndleggingsbrevet skal TDA be om å motta følgende opplysninger:

- oversikt over anlegg som har levert fisk til lokaliteten
- oversikt over fisk som har blitt flyttet fra anlegget og i tilfelle til hvilket/hvilke anlegg
- helse rapporter inkludert analyseresultater for produksjonssyklusen

Biosikkerhetsplanen/beredskapsplanen skal sikre adekvate tiltak for å unngå smittespredning. Oppdretter skal informere aktører som kommer i berøring med fisken og anlegget, om smittestatus.

I båndleggingsbrevet informerer TDA virksomheten om behov for epidemiologisk kartlegging og kopierer inn lenke til epi-skjemaet: <https://nettskjema.no/a/555649>

4.6.2 Tømming av båndlagt anlegg og unntak fra forbud mot flytting av fisk

Båndleggingsvedtaket formaliserer forbud mot flytting av fisk. Når det er mistanke om eller påvist ILA, kan det være viktig med rask tømming av merder/anlegg. Under forutsetning av akseptabel smitterisiko kan fisk tas ut av anlegget for umiddelbar slakting, foredling i næringsmiddelforetak eller destruksjon. Se forordning (EU) 2020/689 art. 60 nr. 1 b).

Med formål om en mer effektiv bekjempelse av ILA legges det opp til at virksomhetene selv kan starte opp med å slakte/destruere smittet fisk. Vilkår for slakting/destruksjon av fisk er mest mulig smittesikker transportrute, lukket brønn og det tillates ikke plassering av fisken i åpne merder ved slakteriet. Slakteri som slakter fisk fra akvakulturanlegg med ILA-diagnose eller mistanke om ILA tillates ikke å samtidig motta fisk til ventemerdene fra andre lokaliteter. Fisk fra ikke-båndlagte lokaliteter kan likevel stå i ventemerd mens det direkteslaktes fisk fra akvakulturanlegg med mistanke om ILA.

Dersom samtlige av vilkårene som følger av forordning (EU) 2020/689 artikkel 57 er oppfylt, kan Mattilsynet unntaksvis tillate flytting av fisk fra anlegg med mistanke om ILA til andre anlegg. Etter en eventuell flytting vil fisken fortsatt være båndlagt, og det samme gjelder anlegget fisken flyttes til. Mattilsynet må gi tillatelse til eventuell videre flytting på et senere tidspunkt.

Tillatelse til flytting må bygge på vurderinger av biosikkerhetstiltak og andre relevante forhold, som avstand til annen akvakulturvirksomhet. Samlet skal det sikres en svært lav risiko for videre spredning av eventuelt forekommende smitte. Fisk kan ikke flyttes til anlegg der det står fisk med bedre helsestatus.

4.6.3 Unntak fra forbud mot avl, reproduksjon og flytting av rogn fra stamfiskanlegg med mistanke om ILA eller når ILA-diagnose er blitt stilt på en enkelt fisk

Kriteriene for eventuell tillatelse til rognomsetning ved ILA-mistanke, gjelder også for eventuell ILA-diagnose stilt på en enkelt fisk.

I utgangspunktet skal akvakulturdyr i eller fra akvakulturanlegg der det er grunn til mistanke om eller ILA-diagnose i et område med sykdomsfri status eller godkjent utryddelsesprogram, ikke brukes til avl og reproduksjon, jf. dyrehelseovervåkningsforskriften § 9. Uavhengig av om et anlegg har sykdomsfri status for ILA eller ikke, er det ikke krav i regelverket om at all stamfisk skal individtestes.

Hovedregelen er at rogn som er produsert fra stamfiskpopulasjon med ILA-mistanke eller ILA-diagnose ikke skal brukes til avl og reproduksjon. Forbud om bruk kan også gjelde rogn som er produsert før ILA-mistanken oppstod / ble avdekket.

Dyrehelseovervåkningsforskriften § 9 andre ledd åpner for at Mattilsynet *kan gi tillatelse til avl og reproduksjon dersom smitte ikke kan overføres vertikalt og dersom virksomheten har smitteforebyggende rutiner som sikrer mot krysskontaminering.*

En tillatelse til avl og reproduksjon i et anlegg med mistanke om ILA skal i hvert tilfelle bygge på en grundig risikovurdering. Det er avhengig av allerede gjennomført prøvetaking fra oppstart av strykesesongen. For å kunne sannsynliggjøre en svært lav forekomst av smitte i stamfiskpopulasjonen må et tilstrekkelig antall fisk være individtestet gjennom en kontinuerlig overvåking i strykesesongen.

Det er relevant å ta utgangspunkt i en prevalens på 0,5 %. Da vil det minimum være behov for å prøveta et antall fisk som gir 99 % sikkerhet for at populasjonen ikke er smittet med ILAV HPRdel. Grunnlaget for risikovurderingen styrkes betraktelig dersom all stamfisken i løpet av strykesesongen er individtestet ved analyse av rognvæske/melke og eventuelt også nyre og hjerte.

Det er ønskelig med kontinuerlig individtesting av stamfisken for å sikre at eventuell smitte i stamfiskpopulasjonen avdekkes så tidlig som mulig.

Før tillatelse til rognomsetning fra stamfiskpopulasjon med ILA-mistanke, skal Mattilsynet ha gjennomført minimum to helsebesøk med risikobaserte prøveuttak innenfor 4-6 uker uten funn som gir ytterligere grunnlag for mistanke om ILA.

Videre drift med stryking og rognomsetning skjer på vilkår av dokumentert ILA-status for all stamfisk som strykes inneværende strykesesong.

Testregime av fisk i stamfiskanlegg ved ILA-mistanke:

- All stamfisk som dør i anlegget, inkludert svimere, skal obduseres, og det tas prøver av hjerte og nyre for ILAV-analyse.
- All stamfisk som strykes i anlegget skal obduseres og individtestes med hensyn på ILA. Hjerte, nyre og rognvæske/melke skal testes fra hver fisk.

Dersom de risikobaserte uttakene avdekker ILAV HPRdel, må det gjøres en ny risikovurdering knyttet til mulig omsetning av rogn.

Rogn som er produsert før ILA-mistanken oppstod / ble avdekket omfattes også av forbud mot flytting ut av stamfiskanlegget. Ifølge dyrehelseovervåkingsforskriften § 8 kan Mattilsynet tillate at rognen blir flyttet. En forutsetning er at rognen må være prøvetatt og at testresultatet er negativt for ILAV.

Kriterier for omsetting av rogn produsert før ILA-mistanke oppstod må bygge på særskilte risikovurderinger, der rutiner for individtesting av foreldrefisk tillegges spesiell vekt. Ved påvisning av ILA-virus HPRdel i stamfiskanlegg vil det være aktuelt å vurdere båndlegging av anlegg som allerede har mottatt rogn fra stamfiskanlegget. Båndlegging og andre tiltak, som testing av senere livsstadier, må bygge på risikovurderinger i de enkelte tilfellene, eventuelt med forvaltningsstøtte fra Veterinærinstituttet.

Mottaksanlegget skal være informert om ILA-mistanke på stamfiskpopulasjonen ved avsenderanlegget. Det følger av aktsomhetskravet i matloven § 19.

Basert på smitterisiko kan Mattilsynet fatte vedtak om destruksjon.

4.6.4 Tilleggsrestriksjoner ved mistanke om ILA

I tillegg til restriksjonene som følger av en båndlegging, kan det være aktuelt å iverksette andre tiltak rettet mot anlegg med mistanke om ILA. Eventuelle tilleggsrestriksjoner bør tas inn i et eget vedtak og forhåndsvarsles i tråd med forvaltningsloven § 16 første og andre ledd. Dersom det er akutt fare for smittespredning og det er nødvendig med tilleggsrestriksjoner for å unngå spredning av smitte,

kan det tale for at tilleggsrestriksjoner tas med i båndleggingsbrevet.

4.6.5 Båndlegging av kontakthanlegg til anlegg med ILA-mistanke

Når et primæranlegg oppfyller kriteriene i regelverket for mistanke, skal Mattilsynet, etter en konkret vurdering, også båndlegge kontakthanlegg. Med kontakthanlegg menes anlegg omtalt i forordning (EU) 2020/689 artikkel 56:

- alle anlegg som på grunn av hydrodynamiske forhold har økt risiko for å bli smittet fra det mistenkte anlegget (primæranlegget)
- alle anlegg som har en direkte epidemiologisk forbindelse med det mistenkte anlegget.

Ved mistanke om ILA er det et viktig strakstiltak å sikre tilstrekkelig «frys» av situasjonen slik at videre spredning av smitte begrenses. Båndlegging av kontakthanlegg skal ikke utsettes, i påvente av nærmere epidemiologiske undersøkelser ved kontakthanlegget. Båndlegging skal som hovedregel ikke forhåndsvarsles. Vedtak om båndlegging av kontakthanlegg skal begrunnes.

En epidemiologisk forbindelse kan skyldes flytting av fisk eller utveksling av utstyr og personell.

Punktene nedenfor beskriver to ulike eksempler på kontakthanlegg:

- En epidemiologisk forbindelse og mulig smittemessig kontakt vil foreligge dersom et anlegg har fått overført levende laksefisk på et tidspunkt før ILA-mistanke oppstod i avsenderanlegget. Den overførte fisken kan ha blitt smittet av ILA-virus på tidspunktet for flytting.
- Når det kort tid etter at fisk er flyttet og det oppstår mistanke om ILA i mottakeranlegget, kan det være grunn til å mistenke ILA-smitte i avsenderanlegget.

I tilfeller som beskrevet over kan det innhentes forvaltningsstøtte fra Veterinærinstituttet for epidemiologisk kartlegging av mulige smitteveier og for å gjennomføre undersøkelser i avsender- og mottakeranlegg.

Hydrodynamiske forhold skal vektlegges ved båndlegging av kontakthanlegg. Smitte vil kunne nå anlegg innenfor en radius på fem kilometer fra primæranlegg. Som hovedregel skal derfor Mattilsynet snarest mulig vedta båndlegging av akvakulturanlegg i sjøen som ligger omtrent fem km eller nærmere et anlegg med ILA-mistanke.

Landbaserte anlegg, inkludert settefiskanlegg, vurderes særskilt ut fra dokumentert grad av uavhengighet til nærliggende vannmasser. Landbaserte anlegg som har dokumentert sikker behandling av sjøvann skal normalt ikke båndlegges. Det må vurderes båndlegging av landanlegg med mottakelige arter for ILA som benytter ubehandlet sjøvann.

I en uoversiktlig situasjon med mistanke om ILA kan det i en tidlig fase være grunn til å sørge for «frys» av flere anlegg enn det som senere ansees som nødvendig når vi har fått sikrere informasjon om risikoforholdene. Samtidig skal tiltakene være forholdsmessige og ikke gå lenger eller være strengere enn det som må til for å hindre spredning av ILA.

Hjemmel: Vedtak om båndlegging av kontakthanlegg hjemles i dyrehelseovervåkningsforskriftens § 3 jf. forordning (EU) 2020/689 art. 56, jf. matlovens §§ 19 og 23.

4.6.6 Om innlemming av båndlagte kontakthanlegg i en vernesone

Dersom ILA-diagnose stadfestes og restriksjonssoneforskrift for ILA blir opprettet, må akvakulturanlegg som båndlegges på grunn av smittetessig kontakt, forvente å bli innlemmet i vernesonen. Dette skal gå frem av båndleggingsvedtaket.

Det kan mistenkes smitte i settefiskanlegg som relativt nylig har levert fisk til anlegg der ILA stadfestes. I slike tilfeller må det gjøres en egen vurdering om det er behov for innlemming av settefiskanlegget i en felles vernesone. Ved forholdsvis lang geografisk avstand er det gjerne ikke formålstjenlig at settefiskanlegget innlemmes i vernesonen. Da kan alternativet være å videreføre båndleggingen av settefiskanlegget. Videre tiltak er avhengig av resultatene av en nærmere epidemiologisk undersøkelse med tilhørende overvåking og testing av fisken.

Utstrekningen av en vernesone er ikke bundet av hvilke kontakthanlegg som er båndlagt. Når ILA-diagnose er stilt og det er gjort grundigere epidemiologiske undersøkelser, kan også anlegg utover fem kilometer avstand fra utbruddslokalitet bli innlemmet i vernesonen.

4.7 Nettmelding ved ILA-mistanke og informasjon til berørte aktører

Når hovedkontoret har konkludert med at det foreligger ILA-mistanke, informeres TDA som videre orienterer oppdretter.

Nettmelding om mistanke

Ved mistanke om ILA skal TDA så snart som mulig sende utkast til nettmelding om mistanken til hovedkontoret. Nettmeldingen skal ikke inneholde navnet på utpekt laboratorium som har analysert prøver som grunnlag for mistanken. Maler for nettmeldinger ved ILA-mistanke og ILA-diagnose finnes i tiltakskortet i MatCIM. Hovedkontoret publiserer nettmelding om ILA-mistanken og senere oppdaterer nettmeldingen når ILA-diagnose er stilt.

Vurder informasjonsmøte regionalt

TDA kan vurdere å kalle inn til informasjonsmøte med representanter for akvakulturanlegg og akvakulturrelaterte virksomheter i området, som kan bli berørt av bekjempelsestiltakene. På møtet informeres det om strakstiltak og aktuelle tiltak dersom ILA-diagnose blir bekreftet. Et slikt møte skal ikke forsinke arbeidet med fastsettelse av restriksjonssoneforskrift. Etter at restriksjonssoneforskrift er fastsatt skal TDA også vurdere om det bør kalles inn til et informasjonsmøte.

4.8 Epidemiologisk kartlegging

Forordning (EU) 2020/689 artikkel 55 og 59 setter krav om epidemiologisk undersøkelse. Så snart det foreligger mistanke om ILA, skal det startes opp med epidemiologiske undersøkelser. Formålet er å kartlegge smitteforekomst, smitteårsak, smitteveier til anlegget, mulig smitte ut fra anlegget og tidspunkt for smitteoverføring. Undersøkelsene skal gjøres i samarbeid med Veterinærinstituttet, som også skal bidra til å sikre undersøkelse av egnet prøvemateriale.

Driftsansvarlig på akvakulturanlegget plikter å samarbeide med TDA og Veterinærinstituttet om de epidemiologiske undersøkelsene, jf. matloven § 13 tredje ledd og § 14 første ledd. Når det er behov for prøveuttak, kan det utføres i samråd med Veterinærinstituttet.

Lenke til elektronisk skjema for epidemiologisk kartlegging: <https://nettskjema.no/a/555649>
Lenken finnes også i tiltakskortet for ILA i MatCIM. TDA informerer virksomheten om lenke for epidemiologisk kartlegging i båndleggingsbrevet. TDA lokalt skal sikre at den epidemiologiske kartleggingen gjennomføres. De aller fleste feltene i skjemaet er obligatoriske. Etter at epi-skjemaet er sendt inn (elektronisk) mottar oppdretter en lenke som kan benyttes for å gjøre eventuelle endringer i skjemaet.

Dersom skjemaet er ufullstendig utfyllt, vil Veterinærinstituttet ta kontakt med oppdretter for å oppnå en mer tilstrekkelig kartlegging. Oppdatert versjon av skjemaet vil da sendes ut på tilsvarende måte som første gang. Ved spørsmål om utfylling av epi-skjemaet ta kontakt med Veterinærinstituttet: epi@vetinst.no

Når skjemaet for epidemiologisk kartlegging er sendt inn, mottar Mattilsynet automatisk svar per e-post til varsel.akva@mattilsynet.no

4.9 Forberedelse til opprettelse av restriksjonssone

Ved mistanke om ILA skal TDA starte arbeidet med å utarbeide forslag til utstrekning av restriksjonssone, normalt bestående av vernesone og overvåkingssone. TDA skal umiddelbart bestille smittespredningsmodellering fra Havforskningsinstituttet, med utgangspunkt i anlegget med ILA-mistanke. Ved bestilling brukes epostadresse: ila-beredskap@hi.no.

4.10 Tilsyn og prøveuttak ved mistanke om ILA

4.10.1 Tilsyn i anlegg med mistanke

Ved mistanke om ILA skal Mattilsynet fortrinnsvis påfølgende hverdag ta ut prøver og sende disse til Veterinærinstituttet for eventuell stadfesting av ILA-diagnose.

Ved spørsmål om prøveuttak eller forsendelse av prøver kan Veterinærinstituttet kontaktes: Fagansvarlig.fiskehelse@vetinst.no

Etter første helsebesøk med prøvetaking stiller ikke forordning (EU) 2020/689 krav til hvor ofte myndighetene skal gjennomføre flere helsebesøk med prøveuttak i anlegg med mistanke utover at oppfølgingen skal gjennomføres i 12 måneder. Ifølge regelverket kan mistanke om HPR-deletert ILAV kan utelukkes dersom tester og helsebesøk i en periode på tolv måneder ikke avdekker ytterligere bevis for forekomst av viruset. Primæranlegg med mistanke om ILA bør derfor inspiseres av Mattilsynet minimum en gang hver måned i 12 måneder eller frem til anlegget er tømt for fisk. For informasjon om helsebesøk og prøveuttak, se vedlegg 2 og 3.

I tillegg til helsebesøk med prøveuttak skal det ved tilsyn legges vekt på kontroll av journalføring og utvikling av dødelighet. Det skal også legges vekt på etterlevelse av krav til smittehygieniske rutiner for å hindre eventuell smittespredning. Inspeksjonsrapporter, svar på laboratorieundersøkelser og annen dokumentasjon som gir oversikt over helsestatus i anlegget, bør gjennomgås.

4.10.2 Tilsyn i kontakthanlegg

Det er vanligvis ikke nødvendig å gjennomføre tilsvarende prøvetaking i kontakthanlegg som i primæranlegget. Unntak kan være at kontakthanlegg har mottatt fisk fra primæranlegget og det er grunn til å mistenke at fisken var smittet på tidspunktet for overføring. Mattilsynets oppfølging av båndlagte kontakthanlegg bør bygge på individuelle risikovurderinger, jf. forordning (EU) 2020/689 artikkel 56. I utgangspunktet bør Mattilsynet ta ut prøver av fisk i slike anlegg innen en uke etter mistanke oppsto i primæranlegget. Hovedregelen er at kontakthanlegg ikke har formell mistankestatus som utløser nettmelding og publisering i BarentsWatch.

4.11 Mistanken avkreftes

4.11.1 Kriterier for å avkrefte mistanke

Mistanke om ILA-virus HPRdel kan avkreftes etter tolv måneders undersøkelser og da kan båndleggingen av anlegget samtidig oppheves.

Tilfeller når mistanke om ILA kan oppheves selv om det ikke har gått tolv måneder:

- a) Dersom anlegget er tømt for fisk, rengjort og desinfisert, eller dersom smittehygienisk adskilt avdeling, som har hatt fisk med påvist ILA-virus HPRdel, er tømt for fisk, rengjort og desinfisert.
- b) Deretter må anlegget være brakklagt i minimum tre måneder.
Som hovedregel er brakkleggingsperioden for landanlegg / atskilte deler av landanlegg som utgjør vernesonen, minimum seks uker. For landanlegg åpnes det likevel for at brakkleggingsperioden kan tilpasses anleggets utforming og biosikkerhet, og at den kan være kortere enn seks uker, men likevel ikke er kortere enn 2 uker. For anlegg eller avdelinger som bruker resirkuleringsteknologi forutsettes at biofilteret tas ned og restarteres.

Det gjelder egne regler for anlegg med ILA-fri status.

Kontanlegg som er båndlagt som følge av nærhet til og /eller epidemiologisk forbindelse til lokaliteten med ILA-mistanke, tømmes og brakklages i to måneder. Hovedregelen er at det ikke vil være krav om to måneder felles brakklegging mellom mistanke-lokaliteten og kontakthanleggene.

4.11.2 Kriterier for å oppheve båndleggingen av kontakthanlegg

Når prøvetaking i kontakthanlegg gjennomføres månedlig, kan tre måneders prøvetaking være tilstrekkelig. En risikovurdering kan likevel tilsi en lengre periode med prøvetaking. Gjentatt omfattende overvåking inkludert prøveuttak innenfor et kortere tidsintervall kan i andre tilfeller danne grunnlag for å oppheve båndleggingen. Omfang av overvåking og testing, hydrodynamiske forhold og andre epidemiologiske faktorer skal vektlegges. Dersom kontakthanlegget har mottatt levende laksefisk fra primæranlegget, og det er grunn til å mistenke ILA på fisken ved tidspunktet for overføring, kan en prøvetaking i 12 måneder være aktuelt.

Dersom mistanken på primæranlegget avkreftes etter 12 måneders mistanke, kan båndleggingen av kontakthanlegg som regel oppheves. Berørte aktører mottar da vedtak om opphevet båndlegging. Dersom båndleggingen av primæranlegget oppheves før det har gått tolv måneder, må videre

båndlegging av kontakthanleggene baseres på individuelle risikovurderinger og utvidet prøvetaking kan være aktuelt.

Veterinærinstituttet kan bidra med forvaltningsstøtte knyttet til varighet og omfang av prøvetaking for å belyse risiko knyttet til oppheving av båndlegging av kontakthanlegg.

4.11.3 Nettmelding ved opphevet båndlegging av primæranlegget med ILA-mistanke

Når mistanke avkreftes etter 12-måneders oppfølging eller mistankeanlegget er tømt, vasket, desinfisert og brakklagt, skal båndleggingen oppheves. Publisert nettmelding erstattes med ny nettmelding om at båndleggingen er opphevet og om grunnlaget for at anlegget ikke lenger er båndlagt. TDA publiserer ny nettmelding og krysser av i SILD (sykdomsportalen). Da vil mistanken fjernes i BarentsWatch.

5 HÅNDTERING NÅR MATTILSYNET HAR STILT ILA-DIAGNOSE

5.1 Offisiell ILA-diagnose

Følgende fremgår av [dyrehelseovervåkningsforskriften](#), forordning (EU) 2020/689, vedlegg VI, del II, kap. 2, avsnitt 5, punkt 3 c) om ILA-diagnose:

«Dersom det observeres kliniske, makropatologiske eller histopatologiske funn som er forenlige med infeksjon, skal funnene bekreftes ved hjelp av en eller flere av de diagnostiske metodene angitt i nr. 3 bokstav b) i samsvar med de detaljerte metodene og framgangsmåtene som er godkjent av EU-referanselaboratoriet for fiskesykdommer.» Se vedlegg 2 for kriterier som legges til grunn for bekreftelse av ILA-diagnose.

Tilsynsdirektør i tilsynsdivisjon akva, eller den som direktøren har bemyndiget, bekrefter offisiell diagnose av infeksjøs lakseanemi (ILA). Mattilsynets bekreftelse av diagnose baseres som hovedregel på at laboratoriediagnose av ILA er stilt av Veterinærinstituttet (NRL). Normalt skal prøvene, som danner grunnlag for diagnosen, være tatt ut av Mattilsynet. I noen spesielle tilfeller kan det være aktuelt å stille diagnose basert på prøver tatt ut av oppdretters dyrehelsepersonell, for eksempel når anlegg er under utslakting.

For å sikre rett håndtering av enkelte ILA-tilfeller kan Mattilsynet unntaksvis stille forvaltningsmessig diagnose uten at Veterinærinstituttet har stilt laboratoriediagnose. Da kan diagnosen baseres på funn av ILA-virus HPRdel ved utpekte laboratorier i kombinasjon med positive analyseresultater ved Veterinærinstituttet.

TDA informerer hovedkontoret om bekreftelse av ILA-diagnose via e-post til:

hendelser@mattilsynet.no og dl.ila.beredskap.hk@mattilsynet.no).

Hovedkontoret går ut med informasjon om stadfestet diagnose ved å oppdatere/publisere nettmelding og deretter krysse av i SILD for at diagnosen kan publiseres på BarentsWatch.

5.2 Pålegging av restriksjoner på anlegg med ILA-diagnose og varsel om tømning

5.2.1 Båndlegging av anlegg med ILA-diagnose

Det er ikke nødvendig å oppdatere et båndleggingsvedtak som tidligere er fattet ved mistanke om ILA.

Dersom ILA-diagnose blir bekreftet uten at anlegget på forhånd er båndlagt på grunn av mistanke, skal anlegget båndlegges. Vedtak om båndlegging skal begrunnes, se vedlegg 2 for kriterier som legges til grunn for bekreftelse av ILA-diagnose. Båndleggingsvedtaket på bakgrunn av diagnose hjemles i dyrehelsovervåkningsforskriftens § 3, jf. forordning (EU) 2020/689 art. 60, jf. art. 58 nr. 1 d) og matlovens §§ 19 og 23.

Restriksjonene gjelder fra det tidspunktet det er grunn til mistanke om ILA, eller fra det tidspunktet diagnosen blir bekreftet hvis det på forhånd ikke har vært mistanke om ILA. Det skal fremgå av båndleggingsbrevet at båndleggingsvedtaket oppheves automatisk når det opprettes lokal restriksjonssoneforskrift.

5.2.2 Restriksjonssone

Det skal opprettes en restriksjonssone rundt anlegget med ILA-diagnose (se krav i forordning (EU) 2020/689 art. 58). Dette gjøres ved forskrift om restriksjonssone med utgangspunkt i mal (se vedlegg 6). En restriksjonssone består som regel av vernesone og overvåkingssone. Krav til restriksjonssoner kommer frem i forordning (EU) 2020/689, vedlegg VI, del II, kap. 2, avsnitt 3.

5.2.3 Forhåndsvarsel om tømning av anlegg med ILA-diagnose innen en tidsfrist

Når ILA-diagnose er stilt, fatter Mattilsynet vedtak om tidsfrist for tømning/utslakting av anlegget. Det forhåndsvarsles enkeltvedtak om tidsfrist for utslakting eller destruksjon av fisken i merdene der ILA-diagnose er stilt og der ILAV HPRdel er påvist og endelig tidsfrist for tømning av hele anlegget.

Merder med påvist ILAV HPRdel eller der fisken viser andre tegn som gir grunn til mistanke om ILA og / eller unormal dødelighet, hvor ILA kan være årsak, skal slaktes først. Dersom det deretter oppstår mistanke om ILA i enkeltmerder skal fisken i disse merdene tas ut så snart som mulig og senest innen 14 dager etter at mistanken oppstod.

For å sette frist om utslakting/destruksjon kan Mattilsynet ta utgangspunkt i anleggets beredskapsplan eller biosikkerhetsplan. Foreligger det ikke en plan for tilstrekkelig rask og smittesikker tømning av anlegget, skal Mattilsynet sette fristen. Hovedregelen for endelig tidsfrist er at fisken ikke blir stående lenger enn at den maksimalt oppnår en snittvekt på 4 kg.

Hovedregelen er at Mattilsynet forhåndsvarsler vedtak om at hele anlegget skal tømmes innen 4 til 10 uker.

Snarlig tømning av hele anlegget

Forhåndsvarsel for anlegg hvor merdvis tømning i samsvar med vedlegg 1 ikke er aktuelt, skal angi hvor raskt de enkelte merdene i anlegget skal tømmes:

- Tidsfristen skal settes så snart som mulig, senest 14 dager, for merder der ILA-virus HPRdel er påvist og for merder med fisk som gir grunn til mistanke om ILA og/eller forøket dødelighet der ILA er eller kan være en årsaksfaktor.
- Resterende merder skal slaktes innen en endelig frist for tømning av anlegget. I henhold til dagens praksis er det innen ca. fire – ti uker.

Dersom det påvises ILA på fisk i anlegg med sykdomsfri status, og den sykdomsfrie statusen skal gjenopprettes, er hovedregelen at all fisk slaktes eller destrueres omgående.

Merdvis tømning

Unntaksvis kan Mattilsynet tillate merdvis tømning av anlegget i samsvar med kriteriene vedlegg 1 i denne beredskapsplanen. Når merdvis tømning praktiseres uten at kriteriene har blitt fulgt, må hele anlegget tømmes så snart som mulig, innen 4 – 6 uker.

For merdvis tømning av anlegg med ILA-diagnose er det en forutsetning at anlegget tilhører et etablert koordinert brakkleggingsområde. Det kan også vurderes merd for merd-tømning for anlegg som ikke er lokalisert innenfor en klart definert brakkleggingsone, men som er plassert med minst 10 km avstand fra andre anlegg.

Merdvis tømning gjelder merder der det ikke forekommer fisk som gir grunn til mistanke om ILA og/eller økt dødelighet som kan knyttes til ILA. Avhengig av smitterisiko kan fisken bli stående til den har oppnådd en snittvekt på 4 kg med mindre merder/anlegget må tømmes på grunn av tegn på utvikling av ILA. Det skal ikke slaktes eller utsorteres stor fisk for å holde snittvekten under 4 kg.

Driftsansvarlig skal sørge for at dyrehelsepersonell gjennomfører nødvendige dyrehelsebesøk. Krav til systematisk overvåking og kriterier for når merder må tømmes gjelder uavhengig av fiskens vaksinestatus.

Basert på grundige risikovurderinger kan Mattilsynet i enkelttilfeller og helt unntaksvis avvike fra avbruddskriteriene når det ikke foreligger risiko for smittespredning til andre anlegg og / eller viltlevende laksefisk.

Regelverk

Dersom restriksjonssoneforskrift er fastsatt, hjemles vedtak om slakting i denne. Hvis ikke hjemles vedtaket i dyrehelseovervåkningsforskriftens § 3, jf. forordning (EU) 2020/689 art. 62.

Forordning (EU) 2020/689 artikkel 62 punkt 1 gjelder fjerning av smittede dyr:

Etter bekreftelse av sykdommen skal vedkommende myndighet pålegge at det i alle infiserte anlegg, innen en frist som fastsettes av vedkommende myndighet, gjennomføres følgende tiltak i forbindelse med akvatiske dyr av listeførte arter for den aktuelle sykdommen:

- a) Fjerning av alle døde dyr.
- b) Fjerning og avliving av alle døende dyr.
- c) Fjerning og avliving av alle dyr som viser symptomer på sykdom.
- d) Slakting for konsum [...] etter at tiltakene i bokstav a)–c) er gjennomført.

Ifølge forordning (EU) 2020/691 artikkel 11 stilles det krav til godkjenning av slakteri som skal gjennomføre tiltak for å bekjempe sykdom. slakte fisk med påvist ILA-virus. Slakteri som slakter fisk fra vernesonen skal oppfylle kravene i vedlegg 1, del 4 nr. 1 og 2. Kravene inkluderer rengjøring og desinfeksjon før det igjen kan slaktes annen fisk. Det tillates ikke slakting av ILA-fisk ved slakteri som har fått dispensasjon fra krav til avløpsbehandling og avfallsbehandling.

Det er et generelt forbud mot flytting av fisk fra alle anlegg i restriksjonssonen mens vernesonen består med mindre Mattilsynet har tillatt forflytning for umiddelbar slakting. Se forordning (EU) 2020/689 artikkel 60, nr. 1b.

Mal for restriksjonssoneforskrift inneholder krav som må etterleves for flytting av fisk for umiddelbar slakting. Det må sikres smittehygienisk forsvarlig transport og slakting av all fisk fra anlegg i vernesonen. Hovedregelen at følgende vilkår må være oppfylt:

- lukket brønn
- mest mulig smittesikker transportrute
- ikke merdsetting i åpne ventemerder ved slakteriet
- slakteriet kan ikke motta fisk fra andre anlegg samtidig med at det slaktes fisk fra vernesonen med mistanke om eller diagnose av ILA

For andre anlegg enn tradisjonelle åpne merder i sjø (landanlegg og semilukkede produksjonsenheter i sjø), kan det på risikobasert grunnlag vurderes å tillate flytting til andre anlegg i sjø.

Praktisk mulig

Det må være praktisk mulig å gjennomføre slakting/fjerning av fisk på en smitte- og velferdsmessig forsvarlig måte innen fristen som settes i vedtaket.

Varsel om vedtak bør omfatte både krav til utslakting og destruksjon. Destruksjon kan til slutt være det eneste alternativ dersom smittet fisk skal kunne fjernes raskt nok.

Mobilt slakteri

Merk at slakteriforskriftens krav om bedøving og avliving gjelder all fisk, også ved destruksjon av fisk som går til biprodukter, jf. definisjon av slakting i slakteriforskriften § 3.

Begrunnelse

Vedtak om utslakting/destruksjon for tømning av anlegg med ILA-diagnose innen en frist er et særlig inngripende vedtak. Mattilsynet må derfor gi god begrunnelse for hvorfor vedtaket er nødvendig.

Klage

Eventuell klage skal ikke gis oppsettende virkning på gjennomføring av tiltak dersom det på grunn av smittefare ikke er tilrådelig.

Tvangsmulkt:

I forkant av vedtak om tidsfrist for utslakting/destruksjon, vil det være hensiktsmessig å vurdere om det samtidig er behov for å forhåndsvarsle bruk av andre virkemidler. Det kan i enkelte tilfeller være aktuelt å forhåndsvarsle at vedtak om tvangsmulkt vil bli fattet dersom frist ikke overholdes.

Vedtak om illeggelse av tvangsmulkt er et særskilt enkeltvedtak som krever eget forhåndsvarsel. I forhåndsvarsel om tvangsmulkt skal beløp angis, se eget punkt i retningslinje for virkemiddelbruk. For at tvangsmulkt som virkemiddel skal kunne benyttes, må det reelt være tid til å gjennomføre kravet fra Mattilsynet om slakting/destruksjon, før tvangsmulkt kan effektueres. Tidsfaktoren er svært viktig her. Bruk av tvangsmulkt må vurderes tidlig i prosessen. Tvangsmulktenes størrelse er avhengig av hvor viktig det er at pålegget blir gjennomført og hvilke kostnader det antas å medføre. Aktuelle momenter av betydning vil være laksepris og tilvekst per døgn med fratrekk av fôrkostnad. Se: [Mal for utregning av tvangsmulkt](#)

5.3 Vedtak om tømning innen en tidsfrist ved ILA-diagnose

5.3.1 Om vedtaket

Avhengig av fiskens størrelse må den slaktes eller destrueres.

I vedtaksbrev som gjelder tidsfrist for merdvis tømning av anlegg med ILA-diagnose, forhåndsvarsles kortere tidsfrist dersom sykdomsutviklingen medfører behov for raskere tømning av hele anlegget.

Vedtak om tidsfrist for tømning (slakting eller destruksjon) rettes til oppdretter. Mange av utslaktingsvedtakene fattes før restriksjonssoneforskrift er fastsatt. Dersom transportør er kjent, sendes vedtaket med vilkår om transportrute, lukket brønn og direkteslakting i kopi til transportør. Mattilsynet skal informere virksomheten om deres ansvar for at avtale med transportør inngås og gjennomføres på de vilkår Mattilsynet har fastsatt. I vedtak om utslakting som er fattet etter at restriksjonssoneforskrift er fastsatt, vises det til krav om transportrute, lukket brønn og direkteslakting i forskriften, jf. §§ 6 og 8.

Mattilsynets vedtak skal være nødvendige, jfr. matloven § 23. Dersom vurdering av smittesituasjonen tilsier at fisken ikke bør fraktes lenger enn til nærmeste slakteri, kan et slikt pålegg være nødvendig inngripen fra Mattilsynets side. Kostnadene og eventuelle andre ulemper ved et slikt pålegg for alle involverte aktører må vurderes og begrunnes særskilt, særlig med tanke på forholdsmessighet.

Opplysninger om tømning, renhold, desinfeksjon og brakklegging

I vedtaksbrevet opplyses det om at oppdretter skal informere Mattilsynet om:

- dato når tømning av anlegget er gjennomført
- dato for gjennomført vask og desinfeksjon av anlegget, i samsvar med restriksjonssoneforskriften § 5

Oppdatering i SILD

Tilsynsdivisjonen registrerer datoen anlegget ble tømt i SILD, og ved et senere tidspunkt den datoen brakklegging, inkludert felles brakklegging, er gjennomført.

5.3.2 BarentsWatch

Dato for tømning av anlegg med ILA-mistanke eller diagnose er nødvendig informasjon for rett oppdatering i BarentsWatch. På grunn av ukesvisning på BarentsWatch oppdateres markering av sykdomsstatus på lokalitet og 10 km-sirkelen uken etter at endringen har skjedd.

Oppdatering i BarentsWatch for lokaliteter med ILA-mistanke:

- Lokaliteten markeres med ILA-mistanke og 10 km-sirkel vil vises. Det gjelder også om denne mistankelokaliteten er innenfor en vernesone eller overvåkingssone.
- Når mistankelokalitet er tømt for fisk, vil 10 km-sirkelen fjernes.
- Når anlegget er vasket, desinfisert og ferdig brakklagt, vil markering av ILA-mistanken ved anlegget fjernes.
- Dersom mistanken blir avkreftet, oppheves sykdomstilfellet og sykdomsmarkering på lokalitet og 10 km-sirkelen forsvinner for alle uker.

Oppdatering i BarentsWatch for lokaliteter med ILA-diagnose:

- Når ILA-diagnose er stadfestet, oppdateres det i SILD og lokaliteten markeres med diagnose på kartet. 10 km-sirkelen vises fortsatt.
 - o I enkelte tilfeller tømmes lokalitet med ILA-diagnose før vernesone er fastsatt:
Når lokalitet med ILA-diagnose er tømt for fisk **og** det er etablert en vernesone vil 10 km-sirkelen fjernes straks vernesonen er publisert på kartet.
- Vanligvis fastsettes vernesone mens det fremdeles er fisk ved anlegget med ILA-diagnose:
 - o Uavhengig av størrelsen på vernesonen blir 10 km-sirkelen stående så lenge det er fisk ved utbruddslokaliteten.
 - o Når lokalitet med ILA-diagnose innenfor en tilhørende vernesone er tømt for fisk, vil 10 km-sirkelen fjernes.
 - o Samtidig oppheves eksportrestriksjonene for de lokalitetene som var lokalisert innenfor 10-km-sirkelen, men utenfor vernesonen.
 - o Det vil fremdeles være eksportrestriksjoner på fisk fra lokalitetene innenfor vernesonen. (Grunnen er mulighet for at de lokalitetene har hatt vannutveksling med ILA-lokaliteten og de kan eventuelt ha mottatt ILA-smitte. Mattilsynet vil unngå at potensielt smittet fisk fra lokaliteter i vernesonen blir sendt til Australia.)
- Når utbruddsanlegget og resten av anleggene i vernesonen er tømt for fisk, vasket, desinfisert og den felles brakkeleggingen på to måneder er gjennomført, oppheves vernesonen og sykdomstilfellet avsluttes.

5.3.3 Tømming av anlegg i vernesone med mistanke om ILA (påvist ILAV HPRdel)

Basert på risikovurdering kan Mattilsynet fatte vedtak om tømming av anlegg med mistanke om ILA (påvist ILA-virus HPRdel) ved anlegg innenfor vernesone. Pålegget om tømming skal ikke være strengere enn det som gjelder for anlegg med påvist ILA-diagnose innenfor den aktuelle vernesonen.

5.3.4 Særskilt om destruksjon eller fjerning av fisk i stamfiskanlegg

Dersom det stilles ILA-diagnose i et stamfiskanlegg, skal som hovedregel all fisk og kjønnsprodukter fjernes/destrueres omgående. Unntak kan vurderes i de tilfeller der det kan dokumenteres at anlegget har reelle smitteskiller og at prøvetaking viser en svært lav sannsynlighet for at fisken i adskilte avdelinger er smittet. Tiltak i oppdatert biosikkerhetsplan legges til grunn for vurderingen. Smitterisiko med flytting av fisk mellom avdelinger må alltid vurderes særskilt.

Påvisning av ILA-virus i stamfisk uten at det er påvist klinikk, eller eventuelt også når det er stilt ILA-diagnose på én fisk, utelukker ikke i ethvert tilfelle videre bruk av stamfiskgruppen. Dette gjelder også på karnivå med høyt antall fisk. Ved svært lav forekomst av individer som tester positivt ved PCR kan det vurderes å tillate videre stryking og omsetning av kjønnsprodukter fra stamfisk som har testet negativt på hjerte, nyre og rognvæske/melke. I slike tilfeller bør individtesting av hele populasjonen være gjennomført. Fisk med påvist HPR0 skal ikke benyttes. Ved økende forekomst av PCR-positiv fisk eller der en finner fisk med kliniske symptomer er videre stryking og omsetning utelukket.

Det skal vurderes destruksjon/fjerning også av kjønnsprodukter av fisk som ble strøket før mistanke oppsto. Kriterier for omsetting av rogn produsert før ILA-diagnose ble stilt må bygge på særskilte risikovurderinger, der rutiner for overvåking av foreldrefisk tillegges spesiell vekt. I tilfeller der rogn fra foreldrefisk som ikke er screenet for ILAV er levert til andre anlegg, kan båndlegging av mottakeranlegget være nødvendig. Her kan krav om overvåking av rogn og senere livsstadier være et aktuelt tiltak.

For eventuell åpning for rognomsetning fra stamfiskanlegg med påvist ILA HPRdel / ILA-diagnose på enkelt fisk, viser vi til punkt 4.6.3.

5.3.5 Særskilt om destruksjon eller fjerning av fisk i settefiskanlegg

Dersom det påvises ILA i et settefiskanlegg, skal som hovedregel all fisk fjernes/destrueres omgående. Unntak kan vurderes i de tilfeller der det i biosikkerhetsplanen kan dokumenteres at anlegget har reelle smitteskiller. I tillegg må omfattende smittesporing og overvåking sannsynliggjøre en svært lav risiko for at fisken i smittemessig adskilte enkeltavdelinger er smittet. Risiko med flytting av fisk mellom avdelinger må alltid vurderes særskilt.

5.3.6 Særskilt om anlegg med godkjent utryddelsesprogram eller fristatus for ILA

Ved mistanke om ILA eller ILA-diagnose i alle typer av anlegg med fristatus for ILA eller godkjent utryddelsesprogram for ILA, kan det ikke omsettes fisk eller annet levende materiale til soner, segmenter eller land med fristatus eller områder med godkjent utryddelsesprogram. I EU er det fristatus for ILA.

5.4 Tilsyn i anlegg med ILA-diagnose

Mattilsynet skal inspisere anlegg med bekreftet diagnose inntil anlegget er tømt for fisk. Avhengig av smittesituasjonen kan det i denne perioden være aktuelt med månedlige inspeksjoner. Ved inspeksjon skal det særlig legges vekt på dødelighet i merdene. Det vil være behov for obduksjon av døde akvakulturdyr eller svimere for å avdekke eventuell spredning av ILA til nye merder. Ved tegn på eller mistanke om sykdom skal fisken prøvetas. Mattilsynet følger med på analyseresultater, dødfiskhåndtering, destruksjon eller slakting, reingjøring/desinfeksjon og journalføring.

I anlegg, der videre produksjon i enkeltmerder uten ILA-mistanke tillates, vurderer Mattilsynet lokalt frekvensen av tilsyn. Det må sikres regelmessig gjennomgang av tilsendt dokumentasjon av pålagt overvåking i de resterende merdene.

5.5 Håndtering av biprodukter fra fisk i anlegg med ILA

5.5.1 I akvakulturanlegget

Fisk som dør i anlegget og animalske biprodukter av disse er kategori 2-materiale, jf. biproduktforordningen. Kategori 2-materiale kan ikke gå til fôr til matproduserende dyr. Akvakulturdriftsforskriften har krav om kverning og ensilering av fisk som dør i anlegget og biprodukter av disse. Videre behandling av biprodukter fra fisk skal skje i tråd med bestemmelsene i biproduktforordningen.

5.5.2 I slakteri eller tilvirkingsanlegg

Biprodukter fra fisk fra akvakulturanlegg med ILA som slaktes for konsum skal bearbeides eller sluttbehandles som kategori 3. All fisk som ikke nyttes til humant konsum, dødfisk og avlivet døende fisk og fisk som viser symptom på sykdom i samsvar med forordning (EU) 2020/689, artikkel 62 a, b og c, skal bearbeides eller sluttbehandles som kategori 2 og skal behandles i tråd med bestemmelsene i biproduktforordningen. Det skal sikres, om nødvendig gjennom enkeltvedtak, at biprodukter fra fisk som slaktes fra ILA-positive anlegg ikke utgjør en smitterisiko, jf. matlovens § 17 (om innsatsvaretrygghet) og matlovens § 19 (om aktsomhet i forhold til dyrehelse).

5.6 Annet avfall

Alt annet avfall som har eller kan ha vært i kontakt med fisk, og brukt emballasje som ikke kan desinfiseres, skal betraktes som smittefarlig. Avfallet skal behandles slik at det ikke fører til fare for smittespredning. Kasserte oppdrettsnøter og annet utstyr som ikke skal benyttes videre i oppdrettssammenheng, er å betrakte som smittefarlig avfall og skal behandles i samsvar med regelverket som gjelder for slikt avfall (krav følger av akvakulturdriftsforskriften).

5.7 Brakklegging av anlegg med ILA-diagnose og mistanke om ILA

Brakkleggingstiden skal som hovedregel være tre måneder for sjøanlegg med ILA-diagnose og sjøanlegg med mistanke om ILA.

Kortere brakkleggingstid kan vurderes for landanlegg / eventuelt adskilte avdelinger ved landanlegg med ILA-diagnose. Som hovedregel er brakkleggingsperioden for landanlegg / atskilte deler av landanlegg som utgjør vernesonen, minimum seks uker. Det åpnes likevel for at brakkleggingsperioden kan tilpasses anleggets utforming og biosikkerhet, og at den kan være kortere enn seks uker, men likevel ikke er mindre enn 2 uker brakklegging.

6 RESTRIKSJONSSONER

6.1 Forskrift om restriksjonssone

Ved bekreftet ILA-diagnose opprettes det en restriksjonssone rundt anlegget der særskilte tiltak gjelder. En restriksjonssone fastsettes i form av forskrift og består normalt av vernesone og overvåkingssone.

For anlegg som er båndlagt på grunn av ILA-mistanke eller ILA-diagnose blir båndleggingsvedtaket automatisk opphevet og erstattet av krav og tiltak som fremgår av fastsatt restriksjonssoneforskrift.

Tilsvarende gjelder for de kontakthanleggene som ved fastsettelse av restriksjonssone, innlemmes i vernesonen. Restriksjonene som fulgte av båndleggingen erstattes av tiltak for anleggene i vernesonen.

Båndlegging av anlegg som ikke omfattes av en vernesone må oppheves særskilt.

Ved opprettelsen av en restriksjonssone i et sone/segment som har sykdomsfri status, vil hele restriksjonssonen og alle anleggene i sonen miste sin sykdomsfrie status.

Ved opprettelse av restriksjonssoner, vil kravene overstyre tidligere godkjente driftsplaner for oppdrettsanlegg i restriksjonssonen.

I de tilfellene det er behov for tiltak som gjelder en ubestemt gruppe aktører (for eksempel ulike fartøy) vil restriksjoner som skal gjelde for området rundt utbruddet bli fastsatt ved forskrift. Lokale restriksjonssoneforskrifter for ILA fastsettes normalt som hasteforskrift, det vil si en forskrift som ikke følger hovedregelen om at den skal høres i minimum seks uker. Bakgrunnen for en hasteforskrift er at smittehensyn tilsier at bekjempelsestiltak må iverksettes raskt. Forholdene skal likevel være så godt opplyst som mulig. Både TDA og hovedkontoret skal prioritere å fastsette restriksjonssoneforskrift snarest mulig etter at ILA-diagnose er stadfestet.

Restriksjonssoneforskrifter baseres på en forskriftsmal for å sikre en så forutsigbar håndtering som mulig, se vedlegg 5. Hovedkontoret har fullmakt til å fastsette lokale forskrifter om restriksjonssoner for bekjempelse av sykdom.

Under virkeområdet for forskriften tas det med en oversikt over akvakulturlokalitetene med fisk innenfor vernesonen og overvåkingssonen. Forskriften gjelder også nye anlegg innenfor restriksjonssonens utstrekning som ikke listes opp i forskriftens § 2 om virkeområde.

Ved ILA-diagnose ved anlegg innenfor en restriksjonssone må det vurderes å fastsette ny forskrift eller utvide allerede etablert vernesone og overvåkingssone. Dersom ny ILA-diagnose oppstår på et mye senere tidspunkt eller med lang avstand til den opprinnelige utbruddslokaliteten, vil det være formålstjenlig å etablere en ny restriksjonssoneforskrift.

Berørte parter rett til å bli hørt blir ivarettatt ved at forskriftsmalen har vært på høring, og innspill til foreslått mal er vurdert før forskriftsmalen ble fastsatt. Lojalitet til malen er viktig av hensyn til forutsigbarhet. Som hovedregel skal ikke Mattilsynet fravike malen ved fastsetting av restriksjonssoner. For å sikre best mulig og effektiv bekjempelse av ILA vil det forekomme tilfeller der det må gjøres enkelte endringer for å tilpasse forskriften til lokale forhold. Begrunnelse for eventuelle tilpasninger til hørt mal vil omtales ved publisering av fastsatt restriksjonssoneforskrift.

TDA skal så snart som mulig etter bekreftet diagnose, men fortrinnsvis allerede ved tidspunkt for mistanke, sende forespørsel til Havforskningsinstituttet om å få utarbeidet smittespredningsmodellering, med utgangspunkt i det aktuelle anlegget.

Bruk epost: ila-bredskap@hi.no

Snarest mulig skal TDA sende kart til hovedkontoret med forslag til sonenes utbredelse og eventuelle tilleggskrav eller endringer utover det som kommer frem i mal for restriksjonssoneforskrift. TDA bestiller kart fra Veterinærinstituttet etter dialog med og samtykke fra hovedkontoret. Bestillingen gjelder både selve kartet og beskrivelse av sonenes utstrekning ved hjelp av koordinater og eventuelt stedsnavn som referanse. For kontakt med benyttes samtlige epostadresser: epi@vetinst.no, attila.tarpai@vetinst.no og chiek.er@vetinst.no.

Når utkast til forskrift er klart, sender hovedkontoret begrunnet anmodning om unnlatt høring til direktør for avdeling regelverk og kontroll (AROK) i samsvar med instruks om utredning av statlige tiltak (utredningsinstruksen) punkt 1-4, jf. forvaltningsloven § 37 fjerde ledd bokstav b. Utbrudd av ILA anses som et spesielt forhold som gjør det nødvendig å fravike kravene i instruks om utredning av statlige tiltak. Anmodningen er begrunnet i hensynet til å hindre videre smittespredning av ILA og for å sikre best mulig bekjempelse av sykdommen. For å oppnå dette er det viktig at nødvendige tiltak iverksettes så raskt som mulig. Tar det tid før forskriften fastsettes, vil det påvirke hvor effektive tiltakene i forskriften vil være.

Hovedkontoret ferdigstiller forslag til forskrift og sender det til seksjonssjef for seksjon fiskehelse og fiskevelferd for fastsettelse. Etter at forskriften er fastsatt sender hovedkontoret forskriften til kunngjøring i Lovdata og sender samtidig ut nettmelding med informasjon om at forskriften er fastsatt. Hovedkontoret informerer BarentsWatch for å sikre at kartet oppdateres og også Veterinærinstituttet informeres. TDA informerer berørte parter når forskriften er fastsatt.

6.2 Utstrekning av vernesonen

Vernesonens utstrekning skal baseres på en reell vurdering av smitterisiko. Det skal legges avgjørende vekt på sykdomspåvisninger, dødelighet, avstand til naboanlegg, bruk av felles landbase eller utstyr, nærhet til slakterier, biomasse i området, annen akvakulturvirkosomhet, brønnbåttrafikk, topografiske og hydrografiske forhold i området. Andre risikofaktorer som eventuelt er blitt identifisert gjennom smittekartlegging eller epidemiologiske undersøkelser skal også vurderes.

En vernesone skal bestå av et område innenfor en sirkel med radius på minst 5 km fra anlegg med ILA-diagnose eller et område fastsatt ut fra egnede hydrodynamiske eller epidemiologiske data med minimum 5 km avstand i sjø fra utbruddslokaliteten. Dette minstekravet til utstrekning av en vernesone følger av forordning (EU) 2020/689 art. 58, som viser til vedlegg VI, del II, kap. 2 avsnitt 3 nr. 2 bokstav b) i). Basert på lokale forhold kan Mattilsynet vedta større utstrekning av vernesonen enn det som følger av minstekravene. Sonen skal strekke seg utover 5 km dersom strømforholdene eller epidemiologiske data tilsier at smitte kan ha nådd anlegg som er lokalisert lenger vekk. Ved vurdering av sonens utstrekning benyttes skjønnsmessig vurdering av data fra smittespredningsmodell utformet av Havforskningsinstituttet. Lokale forhold kan tilsi at det i enkelte tilfeller kan være nødvendig med en vernesone som er betydelig større enn 5 km for å kontrollere utbruddet.

6.3 Utstrekning av overvåkingssonen

Overvåkingssonens utstrekning skal fastsettes på grunnlag av epidemiologiske forhold med vekt på mulig smittekontakt, transportveier, topografiske og hydrografiske forhold i området. Minstekrav for

overvåkingssonen er et område innenfor en sirkel med radius på 10 km fra anlegg med ILA-diagnose. Kravet til utstrekning av en overvåkingssone følger av forordning (EU) 2020/689 art. 58, som viser til vedlegg VI, del II, kap. 2, avsnitt 3, nr. 2 bokstav b) ii). Mattilsynet kan stille strengere krav til overvåkingssonens størrelse dersom forholdene tilsier det. Ved vurdering av sonens utstrekning benyttes smittespredningsmodell fra Havforskningsinstituttet. Lokale forhold kan tilsi at det kan være nødvendig med en overvåkingssone som er betydelig større enn 10 km for å kontrollere utbruddet.

6.4 Landbaserte anlegg med laksefisk som ikke inkluderes i restriksjonssoner

Det gjelder landbaserte anlegg, som settefisk-, stamfisk-, postsmolt- og matfiskanlegg, som ikke har ILA. Dersom landanleggene behandler inntak av sjøvann og inntak av ferskvann fra kilder som har oppgang av anadrom fisk, inkluderes de som hovedregel ikke i vernesone og overvåkingssone sammen med sjøanlegg. Behandling av inntaksvannet skal skje i samsvar med akvabiosikkerhetsforskriften § 6a.

6.5 Særskilte tiltak for landanlegg som inngår i restriksjonssoner

6.5.1 ILA-utbrudd på landanlegg eller på sjøanlegg med kort avstand til landanlegg

Mange landbaserte anlegg legger opp til kontinuerlig drift. Dersom landanlegg og sjøanlegg plasseres innenfor samme vernesone, vil krav til samtidig brakklegging kunne medføre uforholdsmessig store konsekvenser for driften i enkelte landanlegg. Det samme gjelder forbud mot å sette ut fisk og flytte fisk fra og mellom avdelinger i landanlegg som blir liggende i en vernesone. Som hovedregel inkluderes ikke sjøanlegg og landanlegg innenfor samme vernesone.

6.5.2 Utbrudd av ILA på sjøanlegg og hva det betyr for landanlegg i nærheten

Landbaserte anlegg som ikke behandler sjøvannsinntaket og som har vanninntak nærmere enn 10 km fra utbruddslokaliteten i sjø, vil som hovedregel ligge i overvåkingssonen og følgelig underlegges kravene i forskriftens kapittel III. Tiltak i overvåkingssonen. Strømforhold og smittespredningsmodellering kan tilsi at et landanlegg som har vanninntak nærmere enn 10 km fra utbruddslokalitet i sjø likevel ikke inkluderes i overvåkingssonen og at landanlegg med vanninntak lenger unna enn 10 km fra utbruddslokalitet i sjø, inkluderes i overvåkingssonen.

Det er nødvendig at Mattilsynet kan pålegge smitteforebyggende tiltak for landanlegg som ikke behandler inntaksvannet og som samtidig ligger i en avstand til utbruddslokalitet i sjø som i utgangspunktet skulle tilsi at landanlegget skulle ha ligget i vernesonen. Aktuelle tiltak følger av forskriftens § 11 tredje ledd.

Når vernesonen rundt sjøanlegg med ILA-diagnose oppheves, vil vi vurdere om vernesonen skal gjøres om til ny overvåkingssone eller om ny overvåkingssone også skal omfatte en del av eksisterende overvåkingssone.

6.5.3 Utbrudd av ILA på landanlegg

For landbaserte anlegg med settefisk-, stamfisk-, postsmolt eller matfisk som får ILA-diagnose, vil tiltakene tilpasses nivået for biosikkerhet på det aktuelle anlegget. Ett sentralt smitteforebyggende tiltak for landanlegg med ILA-diagnose er rensing og desinfeksjon av avløpsvannet. Siden landanlegg foreløpig ikke er underlagt krav til behandling av avløpsvannet, mener vi det er behov for overvåking

av omkringliggende sjølokaliteter.

For landbaserte anlegg med ILA-diagnose kan vernesonen avgrenses til avdelingen(e) med påvist smitte dersom biosikkerhet ved landanlegget er tilstrekkelig. Sentrale momenter i vurderingen om deler eller hele anlegget skal inngå i vernesonen:

- hvordan er smitte introdusert
- hvordan er inntak av biologisk materiale
- er det mangelfull eller ingen behandling av inntaksvann
- er det smittemessig atskilte avdelinger

Ved utbrudd av ILA på et landanlegg med tilstrekkelige biosikkerhetstiltak, vil avdelingen(e) med påvist smitte utgjøre vernesonen. Øvrige avdelinger og nærliggende sjøanlegg vil ligge i overvåkingssonen.

Ved utbrudd av ILA på et landanlegg som ikke har tilstrekkelige biosikkerhetstiltak, vil flere avdelinger eller hele anlegget vanligvis utgjøre vernesonen. Nærliggende sjøanlegg vil som hovedregel ligge i overvåkingssonen.

Sjøanlegg som ligger nærmere enn 10 km fra avløpet til landanlegget med ILA-diagnose, vil som hovedregel inkluderes i overvåkingssonen. Strømforhold og smittespredningsmodellering kan tilsi at enkelte anlegg innenfor 10 km likevel ikke inkluderes i overvåkingssonen og at anlegg med lenger avstand enn 10 km inkluderes i overvåkingssonen.

Vi må likevel ta høyde for at landanlegg som ikke behandler avløpsvannet kan utgjøre en vesentlig smitterisiko for omkringliggende sjølokaliteter. I enkelte tilfeller er det nødvendig at Mattilsynet pålegger smitteforebyggende tiltak. Dette gjelder spesielt for sjøanlegg som ut fra beliggenhet, normalt innenfor ca. 5 km, ville ha blitt inkludert i vernesonen. Aktuelle tiltak følger av forskriftens § 11 tredje ledd.

Når vernesonen rundt landanlegg med ILA-diagnose oppheves, vil den gjøres om til en del av eksisterende overvåkingssone.

6.6 Anlegg med ikke-mottakelige arter for ILA

Mattilsynet kan gi tillatelse til utsett av ikke-mottakelige arter for ILA i restriksjonssonen. Det er ikke behov for ILA-prøvetaking av ikke mottakelig fisk, og slike anlegg er heller ikke er omfattet av kravet til koordinert brakklegging innenfor vernesonen. Generelle tiltak eller forbud i restriksjonssonen, som ikke er spesielt rettet mot anlegg med laksefisk, gjelder også for lokaliteter med arter som ikke er mottakelige for ILA.

6.7 Endring av restriksjonssoneforskrift etter at forskriften er fastsatt

Aktører som blir berørt av forskriften har mulighet til å komme med innspill i en kort periode etter fastsettelse. Vi vil justere forskriften basert på innkomne innspill hvis det er hensiktsmessig og nødvendig.

Smittepresset, i området rundt en utbruddslokalitet, vil bedres i løpet av forskriftens levetid. Mattilsynet vil likevel ikke fortløpende vurdere endringer av vernesonens utstrekning. Når vi fastsetter forskriften og utbredelse av soner, skal utstrekningen forbli som fastsatt frem til vernesonen oppheves. Unntaket er dersom det i en kort periode etter fastsettelse kommer innspill som synliggjør at utstrekningen er mer inngripende enn nødvendig.

Innspill til en fastsatt restriksjonssoneforskrift sendes til tilsynsdivisjon akva. TDA vurderer innspillet og oversender sine kommentarer til hovedkontoret for behandling.

6.8 Vernesonen - smittebegrensende tiltak og helsebesøk

Smittet fisk er den viktigste kilden til spredning av ILA, - det gjelder både levende og død fisk. For mest mulig effektiv bekjempelse av ILA er det nødvendig å opprettholde størst mulig grad av driftsmessig «frys» på de enkelte anleggene innenfor vernesonen. Både utsett på anlegg i vernesonen og flytting av akvakulturdyr fra anlegg i vernesonen bør begrenses mest mulig. Mattilsynet foretar en konkret vurdering av smitterisikoen i de tilfellene regelverket åpner for å gi tillatelse til flytting.

Mattilsynet gjennomfører månedlige helsebesøk med prøveuttak i akvakulturanlegg innenfor vernesonen med arter som er mottakelige for ILA. Unntak for anlegg med ILA-mistanke eller ILA-diagnose. Positive RT-qPCR-analyser følges opp på samme måte som ved mistanke om ILA. For tilsyn i anlegg med ILA-diagnose, se punkt 5.4.

6.9 Renhold, desinfeksjon og brakklegging av anlegg og utstyr i vernesonen

Alle sjøanlegg med laksefisk i vernesonen skal vaskes og desinfiseres så snart som mulig etter at de er tømt for fisk.

De driftsansvarlige ved anleggene i vernesonen har ansvar for at oppstart av den felles brakkleggingen skjer på tidligst mulig tidspunkt. Det følger av mal for restriksjonssoneforskrift § 5: *«Alle sjøanlegg med laksefisk i vernesonen skal gjennomføre felles brakklegging i minimum to måneder. Når rengjøring og desinfeksjon er gjennomført, skal driftsansvarlig på det enkelte anlegget snarest sende melding om dette til Mattilsynet. Brakkleggingstiden av det enkelte anlegget starter når Mattilsynet har mottatt meldingen om gjennomført rengjøring og desinfeksjon. Den felles brakkleggingen kan starte når Mattilsynet har mottatt melding fra alle anleggene i vernesonen om at de er rengjort og desinfisert.»*

Først når den felles brakkleggingen er gjennomført kan vernesonen oppheves.

Ifølge restriksjonssoneforskriften § 5 sjette ledd skal ikke utstyr og installasjoner flyttes fra anlegg i vernesonen med mindre Mattilsynet har gitt skriftlig tillatelse., se forordning (EU) 2020/689 art. 60 nr. 1 d). Søknaden om flytting må inneholde beskrivelse av renhold, desinfeksjon og brakklegging av aktuelt utstyr og anlegg. Om mulig skal utstyr og installasjoner tas på land for rengjøring, desinfeksjon og noen dagers tørking. Utstyr og installasjoner som ikke kan tas på land for vask og desinfeksjon, må som regel brakklegges like lenge som anlegget. Utstyr fra lokaliteter innenfor en vernesone kan vaskes og desinfiseres i lukkede systemer i sjø, i god avstand fra andre lokaliteter. Unntaksvis kan vasket og desinfisert utstyr da umiddelbart flyttes ut av vernesonen, men under

forutsetning av en lengre brakkleggingsperiode av dette utstyret (2 måneder) utenfor vernesonen, før utstyret flyttes til ny lokalitet.

6.10 Tiltak overfor annen virksomhet i vernesonen og virksomheter som har kontakt med anlegg i vernesonen

Restriksjonssoneforskriften omfatter de viktigste tiltakene som myndighetene må iverksette ved bekreftede ILA-utbrudd.

Ifølge § 4 i mal for restriksjonssoneforskrift kan Mattilsynet unntaksvis tillate flytting av laksefisk fra andre anlegg / produksjonsenheter enn åpne merder i sjø (semilukkede produksjonsenheter). Det muliggjør videre produksjon i sjø, som flytting postsmolt til andre sjøanlegg.

Mattilsynet skal i en situasjon med ILA-diagnose vurdere hvorvidt det er riktig å fatte vedtak overfor annen akvakulturrelatert virksomhet som representerer en smitterisiko, som for eksempel dykke- og servicefirmaer, behandlingsfartøy, ensilasjetransportør og avlusingsteam m.m. Virksomhet som representerer smittefare, kan foreslås regulert i restriksjonssoneforskriftens §§ 8 og 9 eller ved enkeltvedtak med hjemmel i matloven § 23 jf. matlovens §§ 2 og 4.

6.11 Tiltak som gjelder laksefisk i overvåkingssonen

Det er forbudt å flytte laksefisk fra anlegg i overvåkingssonen så lenge vernesonen består med mindre det gjelder forflytning for umiddelbar slakting/destruksjon.

Når vernesonen er opphevet, er det ikke forbud mot flytting av laksefisk i overvåkingssonen og det vil heller ikke være restriksjoner på transport gjennom overvåkingssonen.

Følgende bestemmelser gjelder så lenge vernesonen består:

- Mattilsynet kan unntaksvis tillate flytting av laksefisk fra andre anlegg enn åpne merder i sjø (landanlegg og semilukkede anlegg) som ligger i overvåkingssonen.
- Mattilsynet kan forby utsett av fisk i overvåkingssonen for sjøanlegg/landanlegg/avdelinger som ut fra avstand fra ILA-utbrudd, normalt ville blitt inkludert i vernesonen. Basert på individuelle risikovurderinger kan Mattilsynet også pålegge andre tiltak, som intensivt overvåking.

Anlegg med laksefisk i sjø i overvåkingssonen skal overvåkes særskilt for ILA, og driftsansvarlige ved oppdrettsanleggene skal sikre minst månedlig helsebesøk utført av dyrehelsepersonell. Ved helsebesøket skal det tas ut prøver egnet til å avdekke eventuell ILA- smitte. Prøveuttaket skal skje slik det fremgår av vedlegg 2 til forskriften og prøvene skal sendes til Veterinærinstituttet.

De utpekte laboratoriene skal rapportere de månedlige resultatene av overvåkingen innenfor restriksjonsoner til Veterinærinstituttet innen den 10. i hver måned. Analyseresultatet av prøvene som oppdretters fiskehelsepersonell har tatt i overvåkingssoner rapporteres samtidig med resultatet av prøvene som Mattilsynet har tatt i vernesoner.

6.12 Transport innenfor og ut av restriksjonssoner

Krav til transport av fisk reguleres generelt av forskrift 17. juni 2008 nr. 820 om transport av akvakulturdyr. Transportforskriftens § 22 gjelder transport av slaktefisk. Restriksjonssoneforskriftens § 8 vedtar en rekke reguleringer knyttet til transport av levende fisk i og ut av restriksjonssonen.

All transport av laksefisk fra anlegg i vernesonen skal transporteres fysisk lukket hele veien til slakteriet med sikrest mulig transportrute og fisken skal direkteslaktes. Transportvannet skal behandles før det tømmes ut fra brønnbåten.

Som ledd i å sikre god beredskap og biosikker drift i situasjoner med bekjempelse av sykdom, er det næringsaktørene sitt ansvar å sørge for tilstrekkelig transport- og slakterikapasitet.

§ 8 stiller krav til reinhold av brønnbåter, som har transportert levende fisk fra anlegg i vernesonen, før oppdrag ved andre anlegg:

Brønnbåter som har transportert levende fisk fra anlegg i vernesonen, skal rengjøres og desinfiseres før de ankommer andre anlegg. Rengjøring og desinfeksjon skal attesteres av dyrehelsepersonell før oppdrag utenfor vernesonen. Brønnbåter som transporterer levende laksefisk fra akvakulturanlegg med ILA-diagnose eller mistanke om ILA, skal tas på slipp for rengjøring og desinfeksjon av brønner og skrog før oppdrag utenfor vernesonen. Alternativ til slippsetting er rengjøring, desinfeksjon og 48-timers karantene.

Mattilsynet kan pålegge også andre tiltak overfor transportør som transporterer akvakulturdyr til eller fra anlegg i vernesonen.

Restriksjonssoneforskriften § 12 gjelder transport av fisk i overvåkingssonen og slakting av laksefisk fra overvåkingssonen. Transport av levende laksefisk til eller fra anlegg i overvåkingssonen eller fra anlegg utenfor overvåkingssonen som går gjennom overvåkingssonen mens vernesonen består, skal foregå med lukket brønn og med mest mulig smittesikker transportrute *innenfor overvåkingssonen*. For transport av laksefisk til slakteri som kun går gjennom overvåkingssonen, kan brønnbåt skifte ut behandlet vann innenfor overvåkingssonen. Dette reduserer behovet for drop punkt av vann i overvåkingssonen.

Når vernesonen er konvertert til en overvåkingssone, vil det normalt ikke stilles krav til lukket transport eller direkteslakting.

Restriksjonssoneforskriften § 9 gjelder tiltak ved bruk av båt for transport og annen aktivitet innenfor og ut av vernesonen, som fartøy for avlusing og ensilasjebåter.

6.13 Flytting og transport av fôr og biprodukter fra anlegg i vernesonen

Ved transport og levering av fôr til anlegg i vernesonen skal anlegg med ILA-diagnose motta fôr til sist på ruten og det skal sikres minst mulig kontakt mellom fôrbåt og oppdrettsanlegg. Samme praksis skal gjennomføres ved annen båttrafikk til lokalitetene i vernesonen, som ved henting av ensilasje.

Mattilsynet kan gi ytterligere anvisning knyttet til transport og levering av fiskefôr i vernesonen.

6.14 Krav til slakteri som slakter eller tilvirker fisk fra restriksjonssone

Slakterier og tilvirkingsanlegg som slakter fisk fra vernesonen, omfattes av restriksjonssoneforskriften. Selv om disse slakteriene og tilvirkingsanleggene geografisk er lokalisert utenfor restriksjonssonen, stiller forskriften direkte krav.

Godkjenning av slakteri inkludert mobile slakteri baseres på biosikkerhetsplanen som skal sikre tilstrekkelig smittehygieniske rutiner.

Mal for restriksjonssoneforskrift setter krav til slakterier inkludert tilvirkingsanlegg ved slakting av fisk fra restriksjonssonen. Fisk fra vernesonen skal slaktes på slakteri som overholder kravene i akvabiosikkerhetsforskriften § 3, jf. forordning (EU) 2020/691 artikkel 11. Det stilles krav om rengjøring og desinfeksjon før det igjen kan slaktes annen fisk.

Laksefisk fra akvakulturanlegg i vernesonen tillates ikke plassert i åpen ventemerde ved slakteriet. Slakting av fisk med ILA-diagnose eller mistanke om ILA, kan gjennomføres selv om laksefisk uten restriksjoner på forhånd er plassert i ventemerde. Slakteri kan likevel ikke ta imot fisk fra andre anlegg til ventemerde samtidig med at det slaktes fisk fra anlegg med ILA-diagnose eller mistanke om ILA.

Etter at det er slaktet fisk fra vernesonen, skal slakteriet rengjøres og desinfiseres før det igjen kan slaktes fisk fra andre anlegg eller fra slakteriets ventemerder. Rengjøring og desinfeksjon av mobile slakterier skal omfatte også skroget over sjølinjen og være gjennomført før de ankommer andre anlegg. Rengjøring og desinfeksjon av mobile slakterier skal attesteres av dyrehelsepersonell før oppdrag utenfor vernesonen og det kreves også attestasjon etter slakting av fisk med ILA-diagnose eller mistanke om ILA.

Dersom åpne ventemerder i sjø inkluderes i vernesonen, må Mattilsynet gjøre individuelle tilpasninger knyttet til tillatelse for bruk av disse. Fiskens opprinnelse, avstands- og strømforhold og hvor intensiv oppdrettsaktivitet det er i området inngår i vurderingen for bruk av ventemerdene. Dersom det er uforholdsmessig å gjennomføre to måneder brakklegging av ventemerdene, skal de minimum brakklegges i seks uker. I de tilfellene ventemerdene brakklegges i kun seks uker, skal de fortrinnsvis brakklegges de siste seks ukene av den felles brakkleggingsperioden.

Mattilsynet kan pålegge bruk av slakteri som oppfyller krav til godkjenning etter akvabiosikkerhetsforskriften § 3, jf. forordning (EU) 2020/691 art. 11 og stille krav om direkteslakting av laksefisk fra anlegg i overvåkingssonen. Dette leddet tas ut av forskriften når vernesonen oppheves.

Basert på vurdering av smitterisiko kan Mattilsynet inspisere slakteri som slakter ILA-smittet fisk.

Når Mattilsynet lokalt informerer oppdrettsaktørene om fastsatt restriksjonssoneforskrift, må også aktuelle slakterier, inkl. slaktebåter og tilvirkingsanlegg, motta informasjon om at de omfattes av forskriften. Det vil være effektivt å gå bredt ut med informasjon. I tillegg skal de som slakter fisk holde seg oppdatert på status i BarentsWatch. Oppdretter har ansvar for å informere slakteri som skal motta fisk fra vernesone.

6.15 Krav til notvask og tilsyn med notvaskerier

Notvaskerier som rengjør nøter fra vernesonen omfattes av restriksjonssoneforskriftens virkeområde. Forskriften stiller direkte krav til disse notvaskeriene selv om de er geografisk lokalisert utenfor restriksjonssonen. Når TDA informerer aktørene om fastsatt restriksjonssoneforskrift, må også aktuelle notvaskerier motta informasjon om at de omfattes av forskriften. Krav om rengjøring av nøter m.m. fra akvakulturanlegg i vernesonen i restriksjonssoneforskriften § 7.

6.16 Opphevelse av vernesonen og omgjøring til ny overvåkingssone

Vernesonen skal ikke oppheves før all laksefisk i vernesonen er slaktet ut, anlegg og utstyr er forskriftsmessig rengjort og desinfisert og alle anlegg for laksefisk har vært gjennom en tilstrekkelig brakkleggingsperiode. Brakklegging av anlegg i vernesonen skal minimum være på:

- a) Tre måneder for sjøanlegg der ILA er mistenkt / ILA-diagnose er stilt.
- b) For landanlegg med ILA-mistanke eller når ILA-diagnose er stilt, kan brakklegging på seks uker være tilstrekkelig. Brakklegging av landanlegg med påvist smitte av ILA-virus HPRdel skal i alle tilfeller være på minimum to uker.
- c) To måneder felles brakklegging av alle sjøanlegg med laksefisk innenfor vernesonen.
- d) I de tilfellene ventemerdene brakklages i kun seks uker, skal de fortrinnsvis brakklages de siste seks ukene av den felles brakkleggingsperioden, jf. info i avsnitt 6.14.

Vernesonen skal deretter omgjøres til ny overvåkingssone eller del av eksisterende overvåkingssone. Ny overvåkingssone utgjøres av området som opprinnelig var vernesonen. Noen ganger er det behov for at den opprinnelige overvåkingssonen opprettholdes helt eller delvis. TDA må sammen med hovedkontoret, i hvert enkelt tilfelle, vurdere hvilken utstrekning av den nye overvåkingssonen som gir tilstrekkelig smittekontroll.

Overvåkingen skal gjennomføres i to år etter at vernesonen er opphevet. Dersom hele restriksjonssonen har vært brakklagt samtidig i minimum to måneder, kan Mattilsynet likevel vurdere kortere varighet.

Opphevelse av vernesonen innebærer endring av forskriften og kan kun gjøres ved forskrift. Ved oppstart av felles brakklegging sender TDA anmodning om opphevelse av vernesonen og forslag til utstrekning av ny overvåkingssone. Så lenge opphevelse av vernesonen skjer i samsvar med malen for restriksjonssoneforskrift, trenger ikke endringen høres. TDA bestiller kart av Veterinærinstituttet som viser den nye restriksjonssonen når utstrekningen av ny overvåkingssone er avklart med hovedkontoret.

6.17 Opphevelse av restriksjonssoneforskriften

Det følger av forordning (EU) 2020/689 vedlegg VI, del II, kapittel 2, avsnitt 2, at overvåkingen skal gjennomføres i to år etter at vernesonen er opphevet. Restriksjonssoneforskriften oppheves to år etter at vernesonen ble konvertert til overvåkingssone. *Dersom hele restriksjonssonen har vært brakklagt samtidig i minimum to måneder, kan Mattilsynet likevel **vurdere** kortere varighet.*

Opphevelse av restriksjonssoneforskriften vil normalt følge av forskriften og skje automatisk.

7 ENDRINGSLOGG

- 21.06.2022 Oppdatert med nytt dyrehelseregelverk (Animal Health Law med tilhørende forordninger)
- 07.07.2025 Revidert beredskapsplan, åpner for merdvis tømning og mer fleksibel håndtering av landanlegg og stamfiskanlegg
- 10.07.2026 Oppdatert pga. mindre endringer i mal for restriksjonssoneforskrift

8 VEDLEGG 1 - Kriterier for videre produksjon, krav til overvåking og avbruddskriterier

Under forutsetning av at næringsaktørene har etablert felles brakkleggingsområder i sjø vil det på grunnlag av tilstrekkelig lav smitterisiko åpnes for mer merdvis tømning av anlegg med ILA-diagnose. Videre produksjon baseres på bestemte kriterier, bl.a. om tett oppfølging med overvåking og testing av fisken i gjenværende merder. Driftsansvarlige skal sørge for at dyrehelsepersonell gjennomfører nødvendige dyrehelsebesøk.

Fortsatt produksjon i anlegg der ILA er påvist, medfører risiko for spredning av uoppdaget smitte via vektorer eller passivt ved sjøveis smitte. For anlegg der videre produksjon tillates, skal det stilles strenge krav til knyttet til forhold som biosikkerhet, fiskehelseoppfølging og beredskap. Kriterier som listes nedenfor, er ment som retningsgivende.

Det må kontinuerlig følges med på sykdomsutviklingen i anlegget, funn av ILAV HPRdel og hvor raskt smitten sprer seg mellom merdene. Ved alvorlig utvikling av situasjonen skal det vurderes om det er behov for å vedta rask tømning av hele anlegget.

Fortsatt produksjon i anlegg der ILA er påvist, medfører risiko i et område med stor anleggstetthet eller der smoltbakgrunn tilsier en høy sannsynlighet for at flere merder er smittet. I slike tilfeller vil rask tømning av hele anlegget være aktuelt.

Kriterier for videre produksjon

1. *Mattilsynet fastsetter tidsfrist for endelig tømning av anlegget. Fristen kan settes slik at fisk i gjenværende merder, der det ikke er påvist ILAV, kan produseres fram til kommersiell slaktestørrelse, men likevel ikke lenger enn til fisken når en snittvekt på 4 kg. Merder med fisk, som har nådd denne snittvekten, skal slaktes. Det skal ikke slaktes eller utsorteres stor fisk for å holde snittvekten under 4 kg.*
2.
 - *Anlegget befinner seg i en klart definert brakkleggingssone og som samtidig er lokalisert minimum 10 km i sjø fra nærmeste anlegg med fisk uten planlagt samtidig brakklegging.*
 - *I tilfeller hvor avstanden til naboanlegg uten samtidig brakklegging er under 10 km, er det en forutsetning for videre produksjon at det er svært lav risiko for smitte fra ILA-anlegget til naboanlegg. Det skal gjennomføres en særskilt risikovurdering der forhold som topografi og strømforhold skal inngå.*
 - *Det kan også vurderes merd for merd-tømning for anlegg som ikke er lokalisert innenfor en klart definert brakkleggingssone, men som er plassert minst 10 km avstand til andre anlegg.*
3. *Anlegget skal ha gode biosikkerhetsrutiner og en beredskapsplan som sikrer umiddelbart uttak og lukket slakting av merder der ILAV HPRdel påvises og av merder med kliniske symptomer / obduksjonsfunn forenlig med ILA.*

Med umiddelbart uttak menes snarest mulig tømning og innen 14 dager.

4. *Anlegget driftes smittemessig atskilt fra nabolokaliteter.*
5. *Helsesituasjonen i anlegget er god, med lav dødelighet.*
6. *For å fastsette endelig tidsfrist for tømning av anlegg med stadfestet ILA-diagnose, skal resultatet av PCR-analyser av fisken i hele anlegget legges til grunn. Av den grunn må oppdretter sikre at fiskehelsepersonell straks tar prøver av minimum 20 fisk i merdene hvor ILAV HPRdel enda ikke er påvist. Prøver av hjerte for PCR-testing tas fra syk eller svekket fisk med unormal atferd eller eventuelt fersk dødfisk.*

Krav til månedlig overvåking i hver av de resterende merdene:

Oppdretter skal sikre at dyrehelsepersonell månedlig tar ut prøver i alle de gjenværende merdene i anlegg med ILA-diagnose. Dersom det ikke oppstår mistanke om ILA ved fortløpende undersøkelser/obduksjon, kan prøvene sendes inn månedlig.

1. *I samtlige gjenværende merder skal all dødfisk og syk eller svekket fisk med unormal adferd fortløpende obduseres. Basert på obduksjonsfunn skal fisk prøvetas og det skal gjennomføres relevante undersøkelser inkludert PCR-testing av hjerte med tanke på å avdekke ILA.*
2. *Dyrehelsepersonell skal gjennomføre minimum månedlig fiskehelsebesøk med prøvetaking av hjerte for PCR-screening fra et antall fisk slik at det blir tatt ut prøver av totalt 20 fisk/merd/måned.*

Avbruddskriterier basert på den månedlige overvåkingen

1. *Dersom ett av kriteriene under er oppfylt, skal lukket slakting eller tømning av merden skje snarest og senest innen 14 dager:*
 - a) *Ved påvisning av kliniske symptomer / obduksjonsfunn forenlig med ILA på en eller flere fisk i én merd.*
 - b) *Ved påvisning av ILAV HPRdel i to (2) fisk fra en og samme merd, ved samme eller ved ulike prøvetakingstidspunkt.*
 - c) *Ved samtidig påvisning, innenfor 4 uker, av fisk med kliniske symptomer og/eller ved påvisning av ILAV HPRdel i to eller flere merder med fisk med en mulig epidemiologisk forbindelse til samme settefiskanlegget, skal samtlige merder med denne opprinnelsen slaktes/tømmes.*
2. *Når ILAV HPRdel er påvist eller mistenkt i en tredjedel eller flere av merdene på lokaliteten, skal hele lokaliteten tømmes. Dette inkluderer merder som allerede er tømt pga. ILA-mistanke / ILA-diagnose. Frist for tømning er innen 4 -6 uker.*

9 VEDLEGG 2 - Diagnosekriterier for offisiell bekreftelse av ILA-diagnose

Diagnosekriteriene for ILA er oppdatert i det nye dyrehelseregelverket.

Endringen av diagnosekriteriene skal sikre tilstrekkelige laboratorieundersøkelser for å verifisere ILA og åpner for bedre mulighet til å tilpasse analysemetodikk til situasjonen. I hovedsak betyr dette en videreføring av ILA-diagnostikken med verifisering basert på to uavhengige metoder.

Forordningen (EU) 2020/689 inngår i [Forskrift som utfyller dyrehelseovervåkningsforskriften med bestemmelser om melding, rapportering, overvåkning, utryddelsesprogram og sykdomsfri status for bestemte dyresykdommer \(dyrehelseovervåkningsforskriften\)](#). Forordningen er tatt inn i fulltekst rett nedenfor vedlegg 3 i nevnte dyrehelseovervåkningsforskrift.

De diagnostiske kriteriene for ILA er oppdatert i forordning (EU) 2020/689, vedlegg VI, del II, kapittel 2, avsnitt 5. Mot slutten av dette vedlegget finnes kopi av diagnosekriteriene i avsnitt 5, nr. 1, 2 og 3.

Veterinærinstituttet, som nasjonalt referanselaboratorium (NRL), har deltatt i det forberedende arbeidet med oppdatering av diagnosekriteriene, både i WOAH og ved EU sin revisjon av kriteriene. De enkelte diagnostiske analysemetodene er ikke endret, men det åpnes for at verifikasjon kan gjøres på flere måter enn tidligere ved bruk av én eller flere av de angitte metodene. Valg av analysemetoder kan variere med situasjonen som lå til grunn for prøveuttaket. I diagnosekriteriene differensieres det mellom overvåking med hensyn på fristatus og overvåking ved helsebesøk i alle andre anlegg i områder der ILA er endemisk forekommende. Basert på utbredelsen av ILA i Norge er det i hovedsak behov for utredning av konkrete ILA-mistanke. Avsnitt 5, nr. 3, skisserer besøk, prøvetaking og gjennomføringen av relevante diagnostiske analyser der ILA-mistanke foreligger.

Mistanke om ILA og undersøkelser for verifisering av ILA-diagnose

I Norge hvor ILA er endemisk forekommende mener vi at det er behov for testing ved bruk av flere analysemetoder for å verifisere en ILA-diagnose. Bakgrunnen er en avveining med hensyn på sensitivitet og spesifisitet. Ved å kombinere to ulike analysemetoder for å verifisere en diagnose utnyttes den høye sensitiviteten av PCR med hensyn på mulig smitte av ILA-virus. Spesifisiteten vil imidlertid være sårbar, først og fremst ved at forurensing av prøvene vil kunne gi falskt positivt funn.

Veterinærinstituttet, som NRL, skal stadfeste ILA-diagnoser. Ved mistanke om ILA skal Mattilsynet, så snart som mulig, gjennomføre helsebesøk og ta ut ytterligere prøver for alle de foreskrevne tester i vedlegg VI til forordning (EU) 2020/689 / EURL-manualen: PCR / histologi-immunhistokjemi / cellekultur. Veterinærinstituttet nytter de diagnostiske metodene som er best egnet for eventuell stadfesting av en ILA-mistanke og som samtidig er i overensstemmelse med regelverket.

Som hovedregel kommer Veterinærinstituttet til å holde på verifiseringsprinsippet med å kombinere to uavhengige metoder som grunnlag for diagnose. Begge analysemetodene må avdekke ILAV HPRdel for å stille en positiv ILA-diagnose. Dette vil redusere sannsynligheten for falske positive analyseresultater som kan medføre at inngripende tiltak iverksettes på uriktig grunnlag, f.eks. utslakting eller tømning av anlegget.

Arbeidsgangen ved Veterinærinstituttet er å benytte RT-qPCR på alle prøvene, verifisere HPR-delesjon og gå videre med histologi-immunhistokjemi / cellekultur. Ytterligere undersøkelser gjøres først på prøver fra fisk med lavest Ct-verdier. Uten samtidig positive funn ved hjelp av histologi-immunhistokjemi / cellekultur, vil som hovedregel påvisning av ILA-virus basert på PCR og sekvensering ikke føre til at Veterinærinstituttet stiller laboratoriediagnose. Mattilsynet tar da ut

månedlige prøver som kan lede til en fremtidig diagnose. Når ILA-mistanken opprettholdes, innebærer det fortsatt frysing av situasjonen for å redusere faren for smittespredning.

Mattilsynet har unntaksvis stilt forvaltningsmessig diagnose uten at det skjedd på grunnlag av laboratediagnose fra Veterinærinstituttet. For eksempel har Mattilsynet i sjeldne tilfeller, basert på funn av ILA-virus HPRdel ved utpekte laboratorier og positive analyseresultater ved Veterinærinstituttet, konkludert med at det samlet sett kan være grunn til å stille en forvaltningsmessig diagnose. Dette gjøres for å sikre en forsvarlig håndtering i form av aktiv bekjempelse.

Overvåking med hensyn på ILA-fri status

For områder som er fri for ILA eller som har godkjent utryddelsesprogram for ILA innebærer endringen av de diagnostiske kriteriene en forenkling. I slike tilfeller kan det være fravær av kliniske tegn på ILA på grunn av tidlig påvisning av ILA-virus HPRdel. Testing gjennomføres i samsvar med metodene beskrevet i avsnitt 5, nr. 2, se kopi av diagnosekriteriene nedenfor. For verifisering av diagnose vil testing ved bruk av RT-qPCR med påfølgende konvensjonell RT-PCR og sekvensering av HE-genet ofte være et foretrukket valg da det gir høy sensitivitet for å avdekke eventuell virulent variant av ILA-viruset.

Prøver for ulike diagnostiske metoder

Prøver til laboratorieundersøkelser for ILA skal være fra enkeltfisk, og alle prøverør individmerkes. Fiskene velges ut i tråd med prøvetakingshierarkiet, må ikke være kadaverøse og best egnet er nylig avlivede svimere i normal konstitusjon med obduksjonsfunn forenlige med ILA.

Vev for PCR-undersøkelse er midtnyre og hjerte inkludert endotel (hjerteklaffer og *bulbus arteriosus*). Prøvene legges på rør med RNAlater® eller annet fiksativ med dokumentert effekt. Vev for prøvetaking må skjæres tynt, og for å sikre tilfredsstillende konservering av vevet skal det være minst 5-10 ganger mer fixativ enn vev.

Vev til histologisk undersøkelse skal bare tas ut fra nylig avlivet fisk med normal konstitusjon som viser kliniske tegn eller funn post mortem som er forenlige med forekomst av ILA. Eventuelle ytre eller indre skader/forandringer skal inkluderes i prøven. I alle tilfeller tas det prøver av fornyre, hjerte, lever, bukspyttkjertel, tarm, gjeller og milt fra hvert individ. Med henblikk på immunhistokjemi (IHK) skal det tas prøver fra midtnyre og hjerte (hjerteventrikel som inneholder endotel, hjerteklaffer og *bulbus arteriosus*). Prøvene legges på begre med formalin. Det skal være minst 10 ganger mer formalin enn vev for å sikre tilfredsstillende konservering av prøvematerialet.

Vev til virologisk undersøkelse i cellekultur skal tas ut fra all fisk som omfattes av prøvetakingen. Deler av midtnyre, hjerte og milt skal overføres til plastrør med transportmedium. Vekten av vevet i én prøve skal være $1,0 \pm 0,5$ g.

Ved svaberprøver brukes bomullspinne eller svaber med syntetiske fibre. Det nyttes separate svabre for området rundt ryggfinnen og fra gjelle. Bomullspinnen/svaberen gnies rundt ryggfinnen eller overflaten på andre gjellebue på venstre side. Hver bomullspinne eller svaber puttes på egne rør med lysisbuffer eller annet egnet medium og knekkes slik at lokket på røret kan lukkes helt uten at det blir lekkasje. I tillegg til individmerking, må rørene merkes med uttakssted (G for gjelle og H for hud).

For vannprøver brukes en steril flaske (minimum 1 liter) som fylles nesten helt med vann. Flasken merkes med uttakssted, typisk merdnummer eller karnummer.

Forordning (EU) 2020/689, vedlegg VI, del II, kapittel 2, avsnitt 5 inneholder diagnostiske metoder for ILA. I Norge hvor ILA er endemisk forekommende, gjelder i hovedsak det som står i nr. 3 nedenfor.

Diagnostiske metoder og prøvetakingsmetoder:

1. *Organene eller vevsmaterialet som skal tas prøver av og undersøkes, skal være følgende:*
 - a) *Histologi: fornyre, lever, hjerte, bukspyttkjertel, tarm, milt og gjeller.*
 - b) *Immunhistokjemi: mellomnyre og hjerte, herunder klaffer og bulbus arteriosus.*
 - c) *Konvensjonell RT-PCR og RT-qPCR-analyse: mellomnyre og hjerte.*
 - d) *Viruskultur: mellomnyre, hjerte og milt.**Organdeler fra høyst fem fisk kan utgjøre en samleprøve.*
2. *Den diagnostiske metoden som skal brukes for tildeling eller opprettholdelse av status som fri for infeksjon med HPR-deletert ILAV i samsvar med avsnitt 2, 3 og 4, skal være RT-qPCR etterfulgt av konvensjonell RT-PCR og sekvensering av HE-genet i positive prøver i samsvar med de detaljerte metodene og framgangsmåtene som er godkjent av EU-referanselaboratoriet for fiskesykdommer.*

Ved et positivt sekvenseringsresultat for HPR-deletert ILAV skal ytterligere prøver testes før de innledende bekjempelsestiltakene i artikkel 55–65 iverksettes.

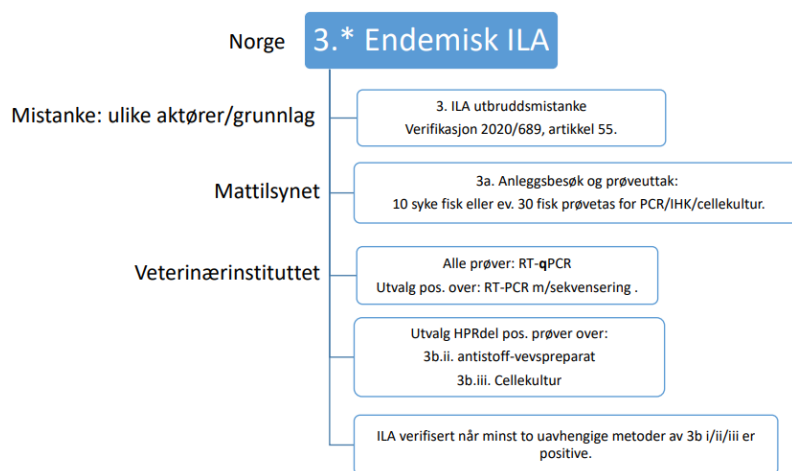
Disse prøvene skal testes som følger, i samsvar med de detaljerte metodene og framgangsmåtene som er godkjent av EU-referanselaboratoriet for fiskesykdommer:

 - a) *Screening av prøvene med RT-qPCR, etterfulgt av konvensjonell RT-PCR og sekvensering av HE-genet i positive prøver for å bekrefte HPR-delesjon, eller*
 - b) *påvisning av ILAV-antigen i vevspreparater ved hjelp av spesifikke antistoffer mot ILAV, eller*
 - c) *isolering i cellekulturer med etterfølgende identifisering av HPR-deletert ILAV.*
3. *Dersom det kreves at en mistanke om infeksjon med HPR-deletert ILAV skal bekreftes eller utelukkes i samsvar med artikkel 55, skal besøk, prøvetaking og testing gjennomføres i samsvar med følgende framgangsmåte:*
 - a. *I det mistenkte anlegget skal det foretas minst ett helsebesøk og én prøvetaking av ti døende fisk dersom det observeres kliniske tegn eller skader post mortem som er forenlige med infeksjon med HPR-deletert ILAV, eller minst 30 fisk dersom det ikke observeres kliniske tegn eller skader post mortem. Prøvene skal testes ved hjelp av én eller flere av de diagnostiske metodene beskrevet i nr. 2 i samsvar med de detaljerte diagnostiske metodene og framgangsmåtene som er godkjent av EU-referanselaboratoriet for fiskesykdommer.*
 - b. *Ved et positivt resultat med hensyn til infeksjon med HPR-deletert ILAV skal ytterligere prøver testes før de innledende bekjempelsestiltakene i artikkel 58 iverksettes. En mistanke om infeksjon med HPR-deletert ILAV skal bekreftes i samsvar med følgende kriterier ved bruk av en eller flere av de detaljerte diagnostiske metodene og framgangsmåtene som er godkjent av EU-referanselaboratoriet for fiskesykdommer:*
 - i. *Påvisning av ILAV med RT-qPCR etterfulgt av konvensjonell RT-PCR og sekvensering av HE-genet for å bekrefte HPR-delesjon, eller*
 - ii. *påvisning av ILAV i vevspreparater ved hjelp av spesifikke antistoffer mot ILAV, eller*
 - iii. *isolering og identifisering av ILAV i cellekultur fra minst én prøve fra en hvilken som helst fisk i anlegget.*

c. Dersom det observeres kliniske, makroskopiske eller histopatologiske funn som er forenlige med infeksjon, skal funnene bekreftes ved hjelp av en eller flere av de diagnostiske metodene angitt i nr. 3 bokstav b) i samsvar med de detaljerte metodene og framgangsmåtene som er godkjent av EU-referanselaboratoriet for fiske sykdommer.

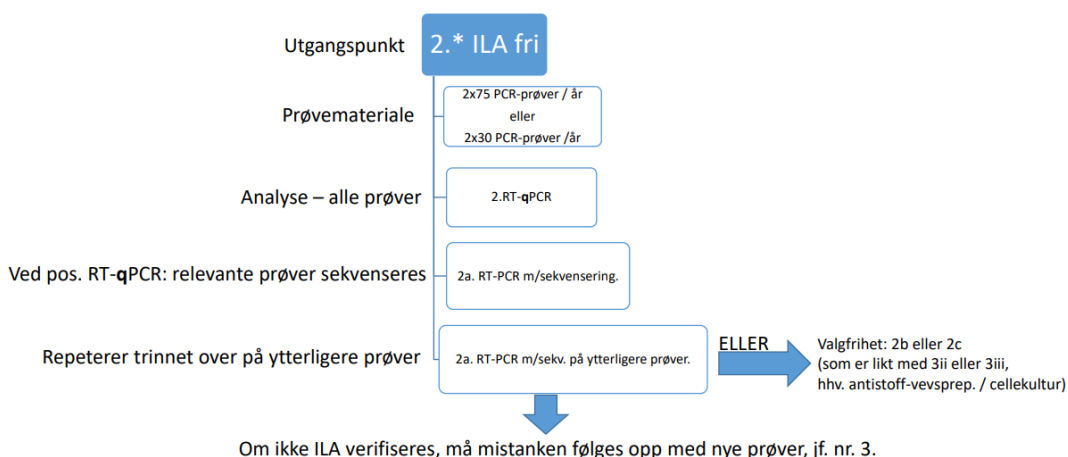
Mistanke om HPR-deletert ILAV kan utelukkes dersom tester og helsebesøk i en periode på tolv måneder regnet fra datoen for mistanken ikke viser ytterligere bevis for forekomst av viruset.

Flytskjema for ILA verifisering ved utbrudd i Norge hvor ILA er endemisk forekommende: **Hovedregel**

*Forordning (EU) 2020/689, vedlegg VI, del II, kapittel 2, diagnosekriteriene i avsnitt 5, nr. 1, 2 og 3.

Flytskjema ILA verifisering mhp. ILA-fri status / utryddelsesprogram: **Hovedregel og valgfrihet**

*Forordning (EU) 2020/689, vedlegg VI, del II, kapittel 2, diagnosekriteriene i avsnitt 5, nr. 1, 2 og 3.

10 VEDLEGG 3 - Prøvetakingshierarkiet ved uttak av ILA-prøver

For god overvåking av smittsom sykdom skal driftsansvarlig sikre at dødfisk plukkes og gjennomgås daglig. Sammen med meldeplikt og krav om helsebesøk utgjør dette en nødvendig del av overvåkingen av smittsom sykdom.

Prøver ved mistanke om sykdom og overvåkingsprøver skal være risikobaserte. Det er etablert et hierarki for hvilke fisker som skal prøvetas for å sikre mest mulig risikobaserte prøver. Rett utvelgelse av fisk er avgjørende ved alle former for prøveuttak. Hierarkiet ved prøveuttak gjelder uansett formål med prøvetakingen, som prøver for stadfesting av diagnose, månedlige prøver vernesonen og prøver med hensyn på ILA-fri status.

Risikobasert utvalg av individer til prøvetaking

Prøveuttak og diagnosekriterier angis i dyrehelseovervåkningsforskriften, forordning (EU) 2020/689, vedlegg VI, del II, kapittel 2, avsnitt 5, [Forskrift som utfyller dyrehelseforskriften med bestemmelser om melding, rapportering, overvåking, utryddelsesprogram og sykdomsfri status for bestemte dyresykdommer \(dyrehelseovervåkningsforskriften\)](#).

I avsnitt 5 punkt 3 står det:

«I det mistenkte anlegget skal det foretas minst ett helsebesøk og én prøvetaking av ti døende fisk dersom det observeres kliniske tegn eller skader post mortem som er forenlige med infeksjon med HPR-deletert ILAV, eller minst 30 fisk dersom det ikke observeres kliniske tegn eller skader post mortem.»

Dersom det i tillegg til atlantisk laks er andre mottakelige arter i anlegget, er det laks som skal prøvetas.

Fisk som viser kliniske tegn eller obduksjonsfunn forenlig med ILA skal prioriteres. For å sikre rett utvalg av fisk nyttes følgende hierarki som rekkefølge ved prøvetaking:

1. Syk og svak fisk skal prøvetas, særlig svimere og sturende eller moribund fisk som ikke er interessert i fôr. Fisk som har vokst tilnærmet normalt, men er litt «grå og rufsete», skal prioriteres fremfor liten og mager «taperfisk», med mindre disse viser typiske tegn på ILA. Sjekk moribund fisk som blir tatt opp sammen med dødfisken, i tillegg til øvrige svimere. Det kan være behov for å obdusere en del fisk på anlegget for å sikre flest mulig prøver fra fisk med tegn på ILA. Manglende funn kan også vektlegges. For eksempel er fisk med forstørret, mørk milt et tilnærmet konstant funn ved ILA og skal prøvetas, mens fisk med en tydelig lys og liten milt kan velges bort.
2. Fisk med unormal oppførsel, bl.a. ved svømming i overflaten, kan være aktuelle.
3. Selvdød fisk bør obduseres og kan prøvetas hvis de er ferske/nylig døde. Antall selvdød fisk veies opp mot tilgangen på svimere og hvilke individer som er mest mistenkelige med hensyn på ILA.
4. Dersom det ikke er fisk med tegn på ILA som nevnt over, skal en foreta målrettet prøvetaking av 30 fisk som er døende eller nylig død, og i mest mulig normal kondisjon. Dersom det ikke er kliniske tegn på ILA, skal fisk tas ut på en slik måte at alle produksjonsenheter og fiskegrupper er proporsjonalt representert. Dersom det benyttes mer enn én vannkilde til fiskeproduksjon, skal fisk fra alle vannkilder inngå i prøven. Dersom det ikke er mulig å ta prøver fra alle produksjonsenheter og fiskegruppene, skal de 30 fiskene tas fra et representativt utvalg, og der hvor sannsynligheten for å påvise eventuell smitte er størst.

Å finne de rette syke og svake fiskene for et risikobasert utvalg kan være krevende, men gir økt sannsynlighet for å avdekke smitte ved behov for sykdomsutredning, bl.a. for ILA. Nylig død fisk som prøvetas skal ikke vise tegn til å gå i oppløsning.

Andre utvalg og prøvetyper enn prøvetakingshierarkiet

Prøver fra et helt tilfeldig utvalg av fisk kan være aktuelt å undersøke når ILA er påvist og det ønskes et prevalensmål, f.eks. for å vurdere smittepresset fra populasjonen som helhet, sortere merder med tanke på utslakting osv.

ILA-virus kan også påvises i svaberprøver fra gjelle, hud, overflater i miljøet og vannprøver. Det kan være aktuelt med svaberprøver av fisk og/eller vannprøver i anlegg hvor det allerede er stilt ILA-diagnose for å kartlegge virusforekomst på flere måter som kan supplere obduksjon med uttak av prøver av fisk. Det er avgjørende med god overvåking i de resterende merdene for å avdekke eventuelt smittet fisk.

Synlige tegn på ILA

Virulent ILA-virus infiserer blodkarendotel i hele fiskens kardiovaskulære system. Virus skilles ut til blodet og fester seg til røde blodlegemer, som så tas ut av sirkulasjon bl.a. i milten. Tegn på klassisk ILA er derfor svimere med sirkulasjonsforstyrrelser og lyst blod (hematokrit kan være under 10). Typisk ILA-syk fisk er svimere i nokså normal kondisjon og ikke avmagret fisk eller fisk med f.eks. store sår.

Obduksjonsfunn ved ILA i akutt og subakutt stadium omfatter anemi som generelt gir bleike vev, ofte observert som bleike gjeller. Samtidig kan imidlertid ILA gi lokale blodstuvninger eller blødninger som gir mørkfarginger. Ved obduksjon kan en da finne forstørret, mørk, blodfylt lever, utspilt nyre og tarmsegmenter som er sterkt røde. Ved blødninger i gjellene kan de ha store mørke områder til tross for anemi. Ved å tverrsnitte røde tarmar på fisk som ikke er kadaverøs, avdekkes blod inne i selve tarmveggen og at det ikke er blødning til tarmlumen. Milten ser alltid ut til å være mørk og forstørret. I noen utbrudd kan en av disse mørke/blodige organmanifestasjonene dominere, andre ganger er det i samme utbrudd variable funn, som f.eks. bleike gjeller og mørk lever og/eller blodige blindtarmar.

Ved klassisk ILA er et vanlig funn moderat til kraftig økt, oftest klar eller gulaktig, væskemengde i buken og hjertehulrom (kan tilblandes blod ved åpning av fisken).

Småblødninger i hud (finnebasis/buk) og til (fremre) øyekammer kan være en del av ILA-bildet. Småblødninger kan også sees i bukhinne og i det periviscerale fettvevet. Det er imidlertid viktig å være klar over at ILA-syk fisk ikke trenger å ha småblødninger.

Hos fisk som overlever klassisk ILA, vil bildet etter hvert som anemien kompenseres og den uttalte blodstuvningen avtar, gå over til å vise kroniske sirkulasjonsforstyrrelser med ødemer i hud/skjellommer (kjennes som ruglete hud når en stryker på huden med hånden) og i svømmeblæreveggen, utstående øyne, fravær av mørke, blodfulle organer og med til dels mye klar væske i buk- og hjertehule. Dette obduksjonsbildet kan særlig forveksles med kronisk HSMB og CMS. ILA er derfor en differensialdiagnose i slike tilfeller.

ILA opptrer ofte som en «ulmebrann», og når en ikke har en oppblussing av sykdommen, kan det være krevende å finne de få, rette fiskene å prøveta. I slike situasjoner er det viktig å se etter svimere, ev. supplere med fersk dødfisk og obdusere disse.

Oppsummering av tegn på ILA

Typisk ILA-syk fisk i akutt og subakutt fase:

- svimer, men trenger ikke se særlig syk ut, normalt hold (særlig fra merder med økt dødelighet)
- kan også være moribund,
- anemi (lav hematokrit, lyst blod, bleike gjeller), ev. normale gjeller
- jevnt eller ujevnt mørk lever og/eller mørke pylorusblindsekker
- blodfylt nyre
- mørk, forstørret milt
- klar/gul ascites
- kan ha blødninger (hud, øyne, perivisceralt fettvev) og kan ha utstående øyne

ILA-syk fisk i kronisk og kompensatorisk fase:

- svimer eller moribund, noe redusert tilvekst (ikke nødvendigvis taper)
- ødem (hud/skjellommer, svømmeblærevegg)
- ofte utstående øyne
- fravær av blodfylte organer
- klar/gul ascites og væske i hjertehule

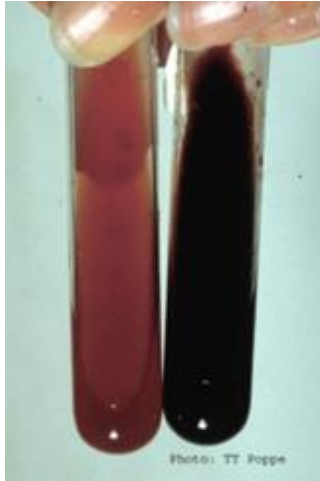
Differensialdiagnoser

Differensialdiagnoser, det vil si sykdommer som kan forveksles med ILA, er sykdomstilstander som har utspring i anemi, karskader, blødninger og sirkulasjonsforstyrrelser. Sykdomstilstander som kan forveksles med ILA eller som i mange tilfeller opptrer sammen med ILA er: vintersår (*Moritella viscosa*), erythrocytic inclusion body syndrome (EIBS), hjerte- og skjelettmuskelbetennelse (HSMB) og kardiomyopatisyndrom (CMS).

To andre alvorlige virusinfeksjoner er infeksjøs hematopoetisk nekrose (IHN) og viral hemoragisk septikemi (VHS). Begge sykdommene er listeført. Vi har foreløpig ikke diagnostisert IHN og VHS hos laks i Norge. Disse virussykdommene angriper også blodkarsystemet, og kliniske- og obduksjonsfunn kan ligne ILA. Spesielt er IHN en alvorlig sykdom ved oppdrett av laks.

Eksempler som viser karakteristiske funn ved ILA

Alle de ulike forandringene er ofte ikke til stede i en og samme fisk og én type forandring kan dominere i et utbrudd, men det er stor variasjon.

Anemi hos en svimer vist med et tynt lyst blod til venstre. Ved klassiske ILA-utbrudd har en gjerne svimer med ekstrem anemi, men ved «ulmebrann» trenger ikke anemien være alvorlig. Muligens vil fisken greie å kompensere for tap av røde blodlegemer med nydannelse over noe tid, noe som funn av regenerativ anemi og tegn på økt blodnedbrytning i milt tyder på.
Foto: Trygve T. Poppe.

ILA-syk fisk i godt hold med bleike gjeller, mørk lever og milt, ascites og periviscerale sirkulasjonsforstyrrelser.
Foto: A. Staveland.

Blodtilblandet ascites, mørk lever, stor mørk milt og bleike gjeller.
Foto: Trygve T. Poppe

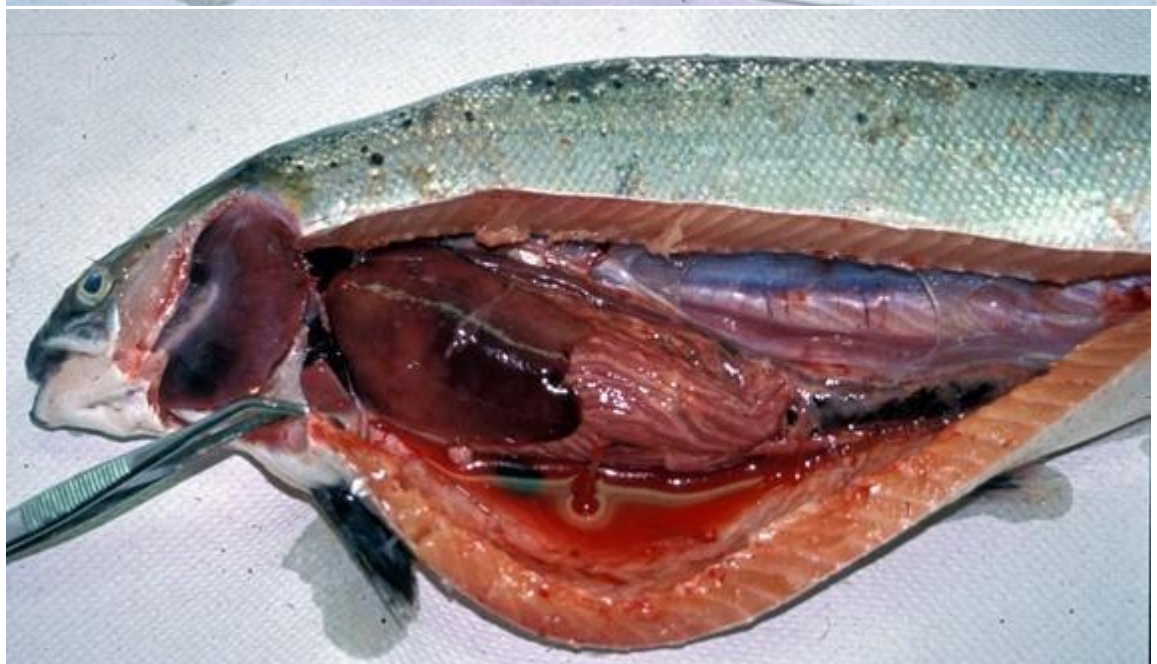

*Klassisk ILA-lever – stor og svært mørk.
Foto: Trygve T. Poppe.*

Photo: TT Poppe

*Tarmform – røde pylorusblindsekker, med litt mørk lever, stor, mørk milt, ascites (på papiret under fisken) og litt bleike gjeller.
Foto: Ole B. Dale.*

Variasjon i funn. Øverst nyreform som ble kalt hemorrhagic kidney syndrome i Canada inntil en ble klar over at dette var ILA. Nyreblødninger sees enklest ved histopatologi, men det er synlig ascites og væske i hjertehule, stor, mørk milt, noe bleike organer (mulig anemi) og hud-, øye- og gjelleblødninger. Dersom nyremanifestasjonen dominerer, kan det være vanskelig å få mistanke om ILA, men det vil gjerne være variasjon, slik at hos noen fisker vil en i flere organer - inkludert lever - finne sirkulasjonsforstyrrelser som i den nederste fisken. En må alltid åpne fiskene når en leter etter ILA.

Foto: Asgeir Østvik.

Variasjon i funn. Den nederste fisken har karakteristisk mørk lever og forstørret, mørk milt og svært bleike organer/gjeller. Fisken over er langt mindre «typisk» - men like fullt vanlig. En stor mørk milt og ascites dominerer. Blodprøven til venstre viser lyst blod som tegn på anemi. Foto: Peter Østergård.

11 VEDLEGG 4

11.10 Pakking og forsendelse av prøver

Prøver ved:

- mistanke om ILA i akvakulturanlegg
- akvakulturanlegg i vernesonen
- akvakulturanlegg i overvåkingssonen

Innsending av prøver til Veterinærinstituttet og utpekte laboratorier

Prøver ved mistanke om ILA skal sendes til Veterinærinstituttet for ev. stadfesting av ILA-diagnose. Første prøveuttak fra hvert av anleggene innenfor en nyetablert vernesone skal sendes til Veterinærinstituttet. De påfølgende månedlige prøvene sendes til utpekt laboratorium. Laboratoriene sender faktura for disse analysene direkte til oppdretter.

Pakking og forsendelse av prøver

Ved mistanke om ILA skal Mattilsynet forvisse seg om at prøvene når frem til Veterinærinstituttet så raskt som mulig. Hovedregelen for innsending av prøver for ILA-undersøkelser er enten samme dag som prøvene tas ut, eller dagen etter. Prøvene skal lagres i kjøleskap i tidsrommet mellom prøveuttak og innsending til laboratorium.

Ved prøveuttak på torsdag, fredag eller før helligdag bør svaberprøver og rør med vev på transportmedium fryses ned og sendes over helgen. Vev på formalin og RNAlater tåler postgang over helg/helligdag. Holdbarhet for vannprøver ved forsendelse over helg/helligdag er ikke avklart og vannprøver anbefales derfor å tas ut tidlig i uka slik at de ankommer laboratoriet før helg/helligdag.

Rør med fiskevev og svaber-/vannprøver til virologisk undersøkelse eller RT-PCR-analyse skal plasseres i isolerte beholdere, f.eks. tykkveggede bokser av polystyren, sammen med en tilstrekkelig mengde fryseblokker for å sikre at prøvene holdes kjølig under transport til laboratoriet. Ved mottak av forsendelsen må én eller flere av fryseblokkene fremdeles være helt eller delvis fryst. Begre med vev på formalin skal sendes i støtbestandige beholdere. Innfrysing av begrene med vev på formalin må unngås.

Postadresser ved innsending av ILA-prøver til Veterinærinstituttet:

- Alle PCR-prøver, svaberprøver, vannprøver og prøver til virusdyrkning (transportmedium) sendes til:
Veterinærinstituttet, Seksjon for molekylærbiologi, Arboretveien 57, 1433 ÅS
- Prøver fra fisk som skal undersøkes vha. histopatologi (inkludert ILA-prøver) sendes:
Veterinærinstituttet i Harstad, Havnegata 4, 9404 HARSTAD

Samtlige ILA-prøver (histologi/PCR/transportmedium) sendes som «Ekspress neste dag»-pakke.

11.11 Utstyr for prøvetaking

For bestilling av prøvetakingsutstyr: medieprod@vetinst.no

Følgende utstyr skal til enhver tid være klart og tilgjengelig for utrykning:

Beredskapskoffert med følgende innhold:

- Rekvisisjonsskjema fra Veterinærinstituttet (ev. elektronisk, ligger på VIs nettside)
- Varseltrekant om smittsom dyresykdom
- (Engangs) podenåler – aktuelt for bakteriologisk undersøkelse, etter avtale med VI, og må ha agarskåler tilsendt i forkant

- Gassbrenner med tenner
 - Rør med transportmedium for virusdyrking fra Veterinærinstituttet – oppbevares i fryseboks. Minimum 30 stk.
 - Rør med RNA later – fås fra Veterinærinstituttet, oppbevares kjølig, bruk kjøleelement ved forsendelse. Minimum 30 stk.
 - Desinfeksjonssprit
 - Formalin 10 % bufret (4 % formaldehyd) (Fås ferdig i transportglass à 20 ml fra Veterinærinstituttet)
 - Obduksjonssett:
 - Kniver
 - Skalpell + skalpellblader
 - Pinsett
 - Saks, stor og liten
- Blodprøveutstyr (dersom inspektør velger å ta blodprøve ved ILA-mistanke):
- Vacutainerglass, 3 ml. Med heparin
 - Liten kanyleholder
 - Vacutainerkanyler (18-21 G)
 - Boks til brukte kanyler og skalpellblader

Bruk anerkjente beskyttelsesrutiner for å unngå spredning av eventuell smitte.

12 VEDLEGG 5 - Mal for restriksjonssoneforskrift

Vedlegg 5 (til ILA-plan):

MAL FOR RESTRIKSJONSSONEFORSKRIFT

MAL til:

Forskrift om restriksjonssone for å forebygge, begrense og bekjempe infeksiøs lakseanemi (ILA) hos akvakulturdyr i [xx] kommune, [xx]

Hjemmel: Fastsett av Mattilsynet, hovedkontoret [xx.xx.xxxx] med hjemmel i lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) § 19, jf. delegeringsvedtak 19. desember 2003 nr. 1790, delegeringsvedtak 5.mai 2004 nr.884 og forskrift 6. april 2022 nr. 632 som utfyller dyrehelseforskriften med bestemmelser om melding, rapportering, overvåkning, utryddelsesprogram og sykdomsfri status for bestemte dyresykdommer (dyrehelseovervåkningsforskriften) § 3, jf. forordning (EU) 2020/689 art. 58.

Kapittel I. Formål, virkeområde og definisjoner

§ 1. Formål

Formålet med forskriften er å forebygge, begrense og bekjempe sykdommen infeksiøs lakseanemi (ILA) hos akvakulturdyr innenfor forskriftens virkeområde.

§ 2. Virkeområde

Forskriften gjelder opprettelse av restriksjonssone bestående av vernesone og overvåkingssone i [xx] kommune i [xx].

Vernesonen opprettes omkring lokalitet [xx] i [xx] kommune. Vernesonen inkluderer lokalitetene [xx] og avgrenses: [xx]

Overvåkingssonen ligger utenfor vernesonen, inkluderer lokalitetene [xx] og avgrenses: [xx]

Koordinatene er angitt i desimalgrader.

Nye lokaliteter med akvakulturdyr som kommer innenfor restriksjonssonens utstrekning, omfattes av restriksjonene som følger av forskriften.

I vedlagte kart er vernesonen merket med rødt, mens overvåkingssonen er merket med gult.

Forskriften omfatter også slakterier, tilvirkingsanlegg og notvaskerier utenfor restriksjonssonen som håndterer akvakulturdyr, produkter av akvakulturdyr og utstyr fra anlegg i vernesonen og overvåkingssonen så lenge vernesonen består. Dette leddet tas ut av forskriften når vernesonen oppheves.

§ 3. Definisjoner

I forskriften menes med:

- akvatiske dyr:** dyr i alle livsstadier, herunder kjønnsprodukter,
- akvakulturdyr:** alle akvatiske dyr som er gjenstand for akvakultur,
- fisk:** enhver laksefisk og marin fisk uansett utviklingsstadium,
- ILA (infeksiøs lakseanemi):** virus sykdom forårsaket av en sykdomsfremkallende variant av ILA-viruset (HPR deletert). ILA gir alvorlig sykdom og dødelighet hos atlantisk laks.

- e. *laksefisk som er mottakelige for ILA*: atlantisk laks (*Salmo salar*), ørret (*Salmo trutta*) og regnbueørret (*Oncorhynchus mykiss*).
- f. *restriksjonssone*: en sone der det gjelder restriksjoner på forflytninger av fisk eller produkter og andre tiltak for sykdomsbekjempelse for å hindre spredning av ILA til andre områder som ikke er underlagt restriksjoner. En restriksjonssone omfatter som hovedregel vernesone og overvåkingssone.
- g. *vernesone*: en sone rundt lokaliteten med ILA-diagnose med tiltak for sykdomsbekjempelse for å hindre at sykdommen sprer seg. Sonen har som hovedregel en utstrekning på mellom 5 og 10 km i sjø.
- h. *overvåkingssone*: en sone som er opprettet rundt vernesonen med tiltak for sykdomsbekjempelse for å hindre videre spredning av ILA. Sonen har som hovedregel en utstrekning på mellom 10 og 20 km i sjø.
- i. *landanlegg*: settefisk-, postsmolt-, matfisk-, og stamfiskanlegg på land. Ved ILA-diagnose på sjøanlegg vil landanlegg som hovedregel ikke inkluderes i vernesonen. Landanlegg som ikke behandler sjøvannsinntaket, vil vanligvis ligge i overvåkingssonen. Ved ILA-diagnose på landanlegg vil anlegget/avdelinger utgjøre vernesonen. Eventuelle øvrige avdelinger i landanlegget inkluderes i overvåkingssonen.
- j. *semilukkede produksjonsenheter i sjø*: produksjonsenheter med lukket konstruksjon som er skjermet fra omkringliggende vannmasser, med inntak av behandlet eller ubehandlet sjøvann.
- k. *lukkede produksjonsenheter i sjø*: produksjonsenheter med lukket konstruksjon som er skjermet fra omkringliggende vannmasser, som behandler inntaksvannet og avløpsvannet. Slike produksjonsenheter vil som hovedregel ikke inkluderes i restriksjonssonen.
- l. *næringsmiddelforetak som gjennomfører tiltak for å bekjempe sykdom i tråd med akvabiosikkerhetsforskriften § 3, jf. forordning (EU) 2020/691 art. 11*: slakteri som slakter laksefisk som ledd i sykdomsbekjempelse. Når vi omtaler slakteri i denne forskriften gjelder det både vanlige slakterier, mobile slakterier og tilvirkingsanlegg.

Kapittel II. Tiltak i vernesonen

§ 4. Utsett i vernesonen og flytting av akvakulturdyr fra anlegg i vernesonen

Det er forbudt å sette ut akvakulturdyr i vernesonen. Mattilsynet kan gi tillatelse til utsett av ikke-mottakelige arter for ILA.

Det er forbudt å flytte akvakulturdyr fra anlegg i vernesonen, med mindre det gjelder forflytning for umiddelbar slakting/destruksjon.

Mattilsynet kan gi tillatelse til flytting av akvakulturdyr fra anlegg i vernesonen. Tillatelse kan gis for ikke-mottakelige arter for ILA og kan gjelde flytting både innenfor og ut av vernesonen. Slik tillatelse kan unntaksvis gis for laksefisk fra andre anlegg / produksjonsenheter enn åpne merder i sjø (semilukkede produksjonsenheter) uten mistanke om eller påvist ILA, og kan gjelde flytting både innenfor og ut av vernesonen.

§ 5. Tiltak overfor akvakulturanlegg med laksefisk i vernesonen

Anlegg med ILA-diagnose eller mistanke om ILA skal gi informasjon om egen smittestatus til alle besøkende som kan komme i kontakt med fisk og utstyr/materiale som kan overføre smitte.

Fisk fra anlegg med ILA-diagnose skal slaktes eller destrueres innen en frist fastsatt av Mattilsynet. Frist for tømning kan også gjelde anlegg med mistanke om ILA.

Alle anlegg innenfor vernesonen skal rengjøres og desinfiseres så snart som praktisk mulig etter at de er tømt for fisk.

Sjøanlegg med ILA-diagnose eller mistanke om ILA skal brakklegges i minimum tre måneder.

Alle sjøanlegg med laksefisk i vernesonen skal gjennomføre felles brakklegging i minimum to måneder. Når rengjøring og desinfeksjon er gjennomført, skal driftsansvarlig på det enkelte anlegget snarest sende melding om dette til Mattilsynet. Brakkleggingstiden av det enkelte anlegget starter når Mattilsynet har mottatt meldingen om gjennomført rengjøring og desinfeksjon. Den felles brakkleggingen kan starte når Mattilsynet har mottatt melding fra alle anleggene i vernesonen om at de er rengjort og desinfisert.

Anlegg og utstyr skal ikke flyttes fra vernesonen med mindre Mattilsynet har gitt tillatelse.

§ 6. Tiltak overfor slakteri som skal slakte fisk fra vernesonen

Slakteri som skal slakte laksefisk fra vernesonen skal oppfylle kravene til godkjenning som gjelder for næringsmiddelforetak som gjennomfører tiltak for å bekjempe sykdom, jf. akvabiosikkerhetsforskriften § 3, jf. forordning (EU) 2020/691 art. 11.

Laksefisk fra akvakulturanlegg i vernesonen tillates ikke plassert i åpen ventemerde ved mottak på slakteriet.

Slakting av fisk med ILA-diagnose eller mistanke om ILA, kan gjennomføres selv om laksefisk uten restriksjoner på forhånd er plassert i ventemerde. Slakteri kan likevel ikke ta imot annen fisk til ventemerde samtidig med at det slaktes fisk fra anlegg med ILA-diagnose eller mistanke om ILA.

Etter at det er slaktet fisk fra vernesonen, skal slakteriet rengjøres og desinfiseres før det igjen kan slaktes fisk fra andre anlegg eller fra slakteriets ventemerde. For mobile slakterier skal rengjøring og desinfeksjon også omfatte dekk og skrog over sjølinjen (når båten ikke har last) og være gjennomført før de ankommer andre anlegg. Rengjøring og desinfeksjon av mobile slakterier skal attesteres av dyrehelsepersonell etter slakting av fisk fra vernesonen og før oppdrag utenfor vernesonen. Kravet til attestasjon gjelder tilsvarende etter slakting av fisk fra anlegg med ILA-diagnose eller mistanke om ILA, før det mobile slakteriet igjen kan slakte fisk fra andre anlegg i vernesonen.

Mattilsynet kan stille krav om direkteslakting av ikke-mottakelige arter for ILA fra anlegg i vernesonen.

Fisk fra akvakulturanlegg med ILA-diagnose eller mistanke om ILA tillates kun overført til tilvirkingsanlegg med godkjent avløps- og avfallshåndtering.

§ 7. Tiltak ved rengjøring av nøter fra sjøanlegg i vernesonen

Nøter fra sjøanlegg i vernesonen skal transporteres til notvaskeri i lukket beholder uten avrenning.

Ved rengjøring og desinfeksjon av nøter fra sjøanlegg i vernesonen, skal alt avløpsvann samles opp, filtreres og desinfiseres før utslipp. Nøtene fra vernesonen skal merkes med "smittefarlig materiale", lokalitetsnummer og -navn, og holdes atskilt fra nøter fra andre anlegg.

§ 8. Tiltak ved transport av levende fisk i vernesonen

Transport av levende laksefisk som kommer fra anlegg utenfor vernesonen skal så vidt mulig gå utenom vernesonen.

Ved transport av levende laksefisk innenfor vernesonen skal brønnbåten ha lukket brønn og benytte mest mulig smittesikker transportrute. For transport til slakteri av levende laksefisk fra anlegg i vernesonen, gjelder krav til lukket brønn og mest mulig smittesikker transportrute hele veien til slakteriet.

Ved lukket transport til slakteri av levende laksefisk fra anlegg i vernesonen, skal transportvannet behandles før det slippes ut fra brønnbåten.

Brønnbåter som har transportert levende fisk fra anlegg i vernesonen, skal rengjøres og desinfiseres før de ankommer andre anlegg. Rengjøring og desinfeksjon skal attesteres av dyrehelsepersonell før oppdrag utenfor vernesonen. Brønnbåter som transporterer levende laksefisk fra akvakulturanlegg med ILA-diagnose eller mistanke om ILA, skal tas på slipp for rengjøring og desinfeksjon av brønner og skrog, før oppdrag utenfor vernesonen. Alternativ til slippsetting er rengjøring, desinfeksjon og 48-timers karantene.

Det er forbudt for brønnbåter og andre transportmidler å ta inn transportvann og ballastvann i vernesonen. Forbudet gjelder ikke for transportvann som tas inn ved lasting av slaktefisk i sonen.

Mattilsynet kan pålegge andre tiltak overfor transportør som transporterer akvakulturdyr til eller fra anlegg i vernesonen.

§ 9. Tiltak ved bruk av båt for transport og annen aktivitet innenfor og ut av vernesonen

Ved transport og levering av fôr til anlegg i vernesonen skal anlegg med ILA-diagnose og anlegg med mistanke om ILA motta fôr til sist på ruten. Det skal sikres minst mulig kontakt mellom fôrbåt og oppdrettsanlegg ved levering av fôr ved alle anlegg. Samme praksis skal gjennomføres ved annen båttransport til akvakulturanleggene i vernesonen, for eksempel ved henting av ensilasje.

Båter som har transportert fôr til og fra anlegg i vernesonen, skal rengjøres og desinfiseres før oppdrag utenfor vernesonen.

Fôr og animalske biprodukter kan flyttes ut av vernesonen under forutsetning av at forflytningen skjer på en smittehygienisk forsvarlig måte.

Det er forbudt for drifts-, dykker- og andre servicebåter å ta inn ballastvann i vernesonen.

Drifts-, dykker-, servicebåter, båter/lektere brukt til avlusing og avlusingsutstyr som har blitt brukt ved anlegg i vernesonen, skal rengjøres og desinfiseres før de ankommer andre anlegg. Rengjøring og desinfeksjon skal attesteres av dyrehelsepersonell før oppdrag utenfor vernesonen. Båter/lektere som har vært i kontakt med fisk på anlegg med ILA-diagnose eller mistanke om ILA skal tas på slipp for rengjøring og desinfeksjon av brønner og skrog, før oppdrag utenfor vernesonen. Alternativ til slippsetting er rengjøring, desinfeksjon og 48-timers karantene.

Ensilasjebåter som henter ferdig ensilert dødfisk fra anlegg i vernesonen skal rengjøres og desinfiseres før det kan hentes dødfisk fra andre anlegg. Rengjøring og desinfeksjon skal omfatte dekk og skrog over sjølinjen (når båten ikke har last) og være

gjennomført før de ankommer andre anlegg. Rengjøring og desinfeksjon av ensilasjebåter som henter dødfisk som kvernes og ensileres om bord i båten, skal attesteres av dyrehelsepersonell før oppdrag utenfor vernesonen.

Persontrafikk i forbindelse med båttransport til og fra anleggene i vernesonen, inkludert utbruddslokalitet, må gjennomføres på smittesikker måte.

Mattilsynet kan treffe tiltak overfor annen transport i vernesonen som kan føre til sykdomsspredning.

§ 10. Tiltak overfor annen akvakulturrelatert virksomhet i vernesonen

Fangst og flytting av rensefisk er ikke tillatt i vernesonen.

Mattilsynet kan treffe tiltak overfor annen akvakulturrelatert virksomhet i vernesonen som kan føre til sykdomsspredning.

Kapittel III. Tiltak i overvåkingssonen

§ 11. Tiltak overfor akvakulturanlegg med laksefisk i overvåkingssonen

Det er forbudt å flytte laksefisk fra anlegg i overvåkingssonen så lenge vernesonen består, med mindre det gjelder forflytning for umiddelbar slakting/destruksjon. Dette leddet tas ut av forskriften når vernesonen oppheves.

Mattilsynet kan unntaksvis tillate flytting av laksefisk fra andre anlegg enn åpne merder i sjø (landanlegg og semilukkede produksjonsenheter) som ligger i overvåkingssonen. Dette leddet tas ut av forskriften når vernesonen oppheves.

Mattilsynet kan forby utsett av fisk i overvåkingssonen for sjøanlegg / landanlegg / avdelinger som ut fra avstand fra ILA-utbrudd, normalt ville blitt inkludert i vernesonen. Basert på individuelle risikovurderinger kan Mattilsynet også pålegge andre tiltak, som intensivert overvåking. Dette leddet tas ut av forskriften når vernesonen oppheves.

Anlegg med laksefisk i overvåkingssonen skal overvåkes særskilt for ILA, og driftsansvarlig skal sikre minst månedlig helsebesøk utført av dyrehelsepersonell. Ved helsebesøkene skal det tas ut prøver egnet til å avdekke eventuell ILA- smitte. Prøveuttak skal skje slik det fremgår av vedlegg 2 til forskriften.

§ 12. Tiltak som gjelder transport i overvåkingssonen og slakting av laksefisk fra overvåkingssonen

Transport av levende laksefisk til eller fra anlegg i overvåkingssonen eller fra anlegg utenfor overvåkingssonen som går gjennom overvåkingssonen mens vernesonen består, skal foregå med lukket brønn og med mest mulig smittesikker transportrute innenfor overvåkingssonen. For transport av laksefisk til slakteri som kun går gjennom overvåkingssonen, kan brønnbåt skifte ut behandlet vann innenfor overvåkingssonen. Dette leddet tas ut av forskriften når vernesonen oppheves.

Mattilsynet kan treffe tiltak overfor transport i overvåkingssonen som kan føre til sykdomsspredning.

Mattilsynet kan pålegge bruk av slakteri som oppfyller krav til godkjenning etter akvabiosikkerhetsforskriften § 3, jf. forordning (EU) 2020/691 art. 11 og stille krav om

direkteslakting av laksefisk fra anlegg i overvåkingssonen. Dette leddet tas ut av forskriften når vernesonen oppheves.

Mattilsynet kan stille krav om direkteslakting av laksefisk fra anlegg i overvåkingssonen.

§ 13. Tiltak overfor annen akvakulturrelatert virksomhet i overvåkingssonen

Mattilsynet kan treffe tiltak overfor annen akvakulturrelatert virksomhet innenfor overvåkingssonen som kan føre til sykdomsspredning.

Kapittel IV. Restriksjonssonens varighet

§ 14. Opphevelse av vernesonen

Etter at all laksefisk fra vernesonen er slaktet ut, anlegg og utstyr forskriftsmessig rengjort, desinfisert og brakklagt, kan Mattilsynet vedta at vernesonen skal oppheves. Fra samme dato gjøres vernesonen om til ny overvåkingssone eller del av eksisterende overvåkingssone.

§ 15. Opphevelse av overvåkingssonen

Overvåkingssonen oppheves når det er gått to år siden vernesonen i restriksjonssonen ble opphevet. Mattilsynet kan vurdere om overvåkingssonen kan oppheves på et tidligere tidspunkt.

Kapittel V. Andre bestemmelser

§ 16. Tilsyn og vedtak

Mattilsynet fører tilsyn og fatter nødvendige enkeltvedtak for å gjennomføre bestemmelsene gitt i og i medhold av denne forskriften i samsvar med matlovens § 23 om tilsyn og vedtak, og kan herunder treffe vedtak etter § 24 om særskilt smittesanering, § 25 om stenging og virksomhetskarantene og § 26 om tvangsmulkt.

§ 17. Dispensasjon

Mattilsynet kan i særlige tilfeller dispensere fra bestemmelsene i denne forskrift, forutsatt at det ikke vil stride mot Norges internasjonale forpliktelser, herunder EØS-avtalen.

§ 18. Straffebestemmelser

Forsettlig eller uaktsom overtredelse av denne forskriften eller bestemmelser og vedtak gitt i medhold av den, er straffbar i henhold til matloven § 28.

§ 19. Ikrafttredelse og varighet

Denne forskrift trer i kraft straks.

Forskriften oppheves automatisk to år etter fastsettelse av endringsforskrift som opphever vernesonen i samsvar med forskriftens § 14.

Vedlegg 1 kart:

Kart over ILA-restriksjonssone i [xx] kommune, [xx] fylke

Vedlegg 2 Helsebesøk med prøveuttak for ILA:

Helsebesøk innenfor restriksjonssoner for ILA

Forskriften om restriksjonssone for ILA § 11 fjerde ledd stiller krav om at oppdretter skal tilkalle dyrehelsepersonell for månedlig helsebesøk med prøveuttak egnet til å avdekke eventuell ILA-smitte i akvakulturanlegg med laksefisk i overvåkingssonen.

Mattilsynet gjennomfører helsebesøk med prøveuttak for å avdekke eventuell ILA-smitte i akvakulturanlegg med laksefisk innenfor vernesonen.

Månedlig helsebesøk med prøveuttak for ILA i overvåkingssonen

Ved det månedlige helsebesøket skal det minimum tas prøver av 10 fisk. Prøven skal tas av hjerte og inneholde hjerteventrikk med endotel/hjerteklaffer. Prøve fra hver enkelt fisk legges på separate glass med RNAlater® for virusundersøkelse.

Prøvene for ILA-overvåking skal tas fra syk -, eller svak fisk eller svimlere som har vokst normalt. Avmagret «taperfisk» skal ikke prøvetas med mindre disse har tegn på ILA. Fersk dødfisk kan også prøvetas.

Overvåkingen kan styrkes ytterligere ved at personell ved anlegget som har kompetanse på prøvetaking, fortløpende tar ut supplerende prøver av fisk med tegn på ILA-sykdom. Disse prøvene kan ikke erstatte de 10 månedlige prøvene som skal tas ut av dyrehelsepersonell.

Så snart som praktisk mulig etter at prøvene er tatt ut, skal de kjøles og sendes til utpekt laboratorium eller til Veterinærinstituttet for RT-qPCR-analyse for ILAV.